

# DIAGNOZA POTRZEB

## ZESPOŁU OŚWIATOWEGO - SZKOŁY PODSTAWOWEJ W KĄKOLEWNICY

Adres: ul. Szkolna 4, 21-302 Kąkolewnica

Telefon: 83 372 20 02

E-mail: [spkakol2@poczta.onet.pl](mailto:spkakol2@poczta.onet.pl)

Strona WWW: <http://www.sp.kakolewnica.pl>

*Opracowano na potrzeby wniosku o dofinansowanie  
w ramach działania 12.2 Kształcenie ogólne  
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*

**KĄKOLEWNICA, KWIECIEŃ 2017 R.**

# Spis treści

---

## Spis treści2

1. Streszczenie3
2. Cele i kontekst badania5
  - 2.1 Procedura i zakres tematyczny badania5
  - 2.2 Definicje7
  - 2.3 Cel badania i pytania badawcze9
3. Metodologia badania9
  - 3.1 Opis zrealizowanej metodologii badawczej9
  - 3.2 Opis narzędzi badawczych (badania ilościowe)10
4. Wyniki10
  - 4.1 Cele nauczania i wychowania stawiane sobie przez szkołę10
  - 4.2 Zapotrzebowanie nauczycieli na kompetencje i kwalifikacje18
  - 4.3 Problemy i potrzeby szkoły25
  - 4.4 Kompetencje kluczowe a stosowane metody nauczania i wychowania40
5. Podsumowanie i rekomendacje49
6. Załączniki52
  - Załącznik 1. Wzór kwestionariusza53

# 1. Streszczenie

---

Niniejszy raport powstał w wyniku badania potrzeb Zespołu Oświatowego – Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy (dalej: Szkoła Podstawowa w Kąkolewnicy) na podstawie badań i analiz prowadzonych w okresie lutego, marca i kwietnia 2017 r.

Celem badania było uzyskanie danych, pozwalających na zaplanowanie wsparcia ułatwiającego nauczycielom szkoły organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej), jak również tworzenia w szkole warunków do nauczania eksperymentalnego i indywidualizacji pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Diagnoza została przygotowana przez Szkołę Podstawową w Kąkolewnicy, przy wsparciu eksperckim firmy AVAN Rafał Kuśmierczyk. W celu przygotowania diagnozy wykorzystano dostępne dane instytucji systemu wspomagania pracy szkół, tj. placówki doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz biblioteki pedagogicznej.

Diagnoza podlega zatwierdzeniu przez organ prowadzący szkołę.

W badaniu zastosowany został rozbudowany zestaw metod i technik badań ilościowych, jakościowych i eksperckich – analiza danych zastanych, wywiady indywidualne i grupowe oraz badania kwestionariuszowe. Dzięki zastosowaniu różnorodnych metod i technik badawczych uzyskany został efekt kumulowania się i wzajemnego uzupełnienia danych pochodzących z różnych źródeł, czyli tzw. triangulacja źródeł danych.

Badanie pokazało, że działania na rzecz nabywania przez uczniów kompetencji i kwalifikacji określonych jako kompetencje kluczowe, są konstytutywnym zadaniem szkoły, wynikającym zarówno z podstawy programowej dla szkół podstawowych, jak i z wewnętrznych dokumentów szkoły. Kompetencje kluczowe w części są składową poszczególnych przedmiotów lub modułów nauczania, a ich wyniki stają się przedmiotem klasycznej oceny pedagogicznej, ewentualnie klasyfikowania, jednak niektóre z nich, jak kompetencje społeczne, mogą mieć charakter międzyprzedmiotowy (są tzw. tematami przekrojowymi).

Najbardziej cenione na rynku pracy województwa lubelskiego kompetencje dotyczą i w najbliższej przyszłości będą dotyczyły nauk technicznych i nauk ścisłych, nauk biologicznych, w szczególności medycznych i o zdrowiu, przemysłów kultury i branż kreatywnych; dla pracodawców ważne są kompetencje komunikacyjne, w tym w j. obcym, pracy w grupie oraz kompetencje kognitywne: logicznego myślenia i analizy faktów, wyszukiwania i analizy informacji oraz wyciągania wniosków, gotowości uczenia się nowych rzeczy, kreatywności - bycia innowacyjnym, wymyślenia nowych rozwiązań, a także kompetencje samoorganizacyjne.

Praktyczne zalecenia dla systemu kształcenia dotyczą konieczności ukazywania ciągłości między uzyskiwaną wiedzą a jej praktycznym stosowaniem, promowania współpracy, aktywności zespołowej, zespołowego sukcesu, ze względu na możliwość integrowania różnych obszarów wiedzy i różnych doświadczeń, kształcenia umiejętności twórczego rozwiązywania problemów oraz nabywania kompetencji komunikacyjnych, w tym związanych z użyciem j. obcego oraz tzw. nowych mediów (Web 2.0). W kontekście pracy szkoły zalecane jest promowanie wśród uczniów podejmowania aktywności społecznej oraz udziału w zajęciach ponadprogramowych (pozaekcyjnych, rozwijających zainteresowania).

Ze względu na konieczność wdrażania kompetencji kluczowych, niezbędne jest uzyskanie przez nauczycieli kwalifikacji i kompetencji w zakresie metod nauczania kompetencji

społecznych (kluczowych) wśród uczniów. W przypadku wdrożenia w szkole zajęć opartych na wykorzystaniu przez nauczycieli technologii cyfrowych i metod opartych na korzystaniu z nowoczesnych narzędzi i pomocy cyfrowych (TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne), należy uzupełnić kompetencje minimum 60% nauczycieli (16 osób) w zakresie wykorzystania narzędzi TIK w nauczaniu. Wszyscy nauczyciele prowadzący zajęcia dodatkowe przy pomocy metod aktywizujących, powinni uzyskać wsparcie w formach doskonalenia (kursy, szkolenia) w zakresie prowadzenia i planowania zajęć przyczyniających się do rozwijania kompetencji kluczowych wśród uczniów, w celu uzyskania lub aktualizacji kompetencji metodycznych. Pożądane jest także podniesienie kompetencji co najmniej 4 nauczycieli w zakresie zajęć programowania i robotyki. Preferowaną formą szkoleniową są szkolenia warsztatowe, nastawione na praktykę pracy z uczniem (metodyka pracy) z zapewnieniem możliwości dostępu do ekspertów po zakończeniu szkolenia, np. dzięki możliwości zadawania indywidualnych pytań i konsultowania problemów dotyczących danego przedmiotu lub nauczyciela w trakcie konsultacji indywidualnych również po szkoleniu.

Zbyt mało w ofercie szkoły realizowanych jest zajęć ukierunkowanych na rozwijanie uzdolnień i zainteresowań; potencjał dla realizacji takich zajęć oszacowano na około 10-11 godzin tygodniowo, przy czym okres realizacji wdrożenia zajęć powinien objąć minimum dwa lata szkolne. Ten typ zajęć powinien być dostępny dla wszystkich zainteresowanych uczniów kl. 1-8 i objąć szerszy niż dotychczas realizowany w szkole zakres zajęć, w tym zajęcia skierowane do uczniów kl. 1-3, a także w szerszym zakresie z języków obcych, przedmiotów przyrodniczych, matematycznych i wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Należy także zwiększyć liczbę zajęć o charakterze zajęć dydaktyczno-wyrównawczych w zakresie języka obcego dla uczniów I etapu edukacyjnego (minimum 1 godzina). Zajęcia powinny bazować na metodach aktywizujących, w tym doświadczalnych eksperymentalnych (polisensorycznych), dostosowanych do możliwości i potrzeb uczniów.

Jedną z barier uczestnictwa w zajęciach dodatkowych jest **przestarzała infrastruktura szkolna**, w tym w zakresie narzędzi TIK oraz dostępu dla osób niepełnosprawnych. Konieczne jest unowocześnienie infrastruktury sieciowej oraz zapewnienie możliwości sprzętowych prowadzenia zajęć z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych na każdym przedmiocie (zakup mobilnej pracowni komputerowej o liczbie stanowisk umożliwiającej indywidualną pracę każdego ucznia w klasie, z sieciowym urządzeniem wielofunkcyjnym, oraz doposażenie sal zajęciowych w minimum 4 zestawy tablic interaktywnych (lub urządzeń równoważnych), a także zakupienie pomocy ICT, w tym w mierników cyfrowych, tj. urządzeń do cyfrowego pomiaru podstawowych wartości przyrodniczych i fizycznych, i drukarki 3-D). Dla usprawnienia pomiaru efektów edukacyjnych, należy zakupić system do zbierania i analizowania odpowiedzi. Na potrzeby zajęć z zakresu przedmiotów przyrodniczych konieczne jest uzupełnienie wyposażenia pracowni do standardu umożliwiającego wdrożenie metod opartych na eksperymencie i doświadczeniu. Konieczny jest zakup pomocy i wyposażenia na utworzenie pracowni przedmiotów przyrodniczych (biologia, geografia, chemia i fizyka) – szkoła nie posiada zasobów pozwalających na utworzenie w/w pracowni w standardzie pozwalającym na realizację zajęć metodami opartymi na doświadczeniu i eksperymencie. Konieczny jest zakup pomocy do realizacji zajęć nauki programowania i robotyki (zgodnie z nową podstawą programową). Konieczne są zmiany w infrastrukturze poprawiające dostęp dla osób niepełnosprawnych (usunięcie bądź zniwelowanie barier architektonicznych).

Badanie przeprowadzone wśród nauczycieli wskazuje na niski stan wdrażania w szkole kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw, zarówno ze względu na bariery

infrastrukturalne, jak i bariery mentalnościowe u nauczycieli połączone z ukierunkowaniem dotychczasowego doskonalenia zawodowego na obszar kwalifikacji i kompetencji w zakresie terapii pedagogicznej oraz kwestii wychowawczych i metodycznych, w niewielkim stopniu uwzględniających wdrażanie metod pracy opartych na TIK oraz ukierunkowanych na kształtowanie kompetencji kluczowych.

## 2. Cele i kontekst badania

---

### 2.1 Procedura i zakres tematyczny badania

Badanie potrzeb **Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy** zostało przeprowadzone w okresie lutego, marca i kwietnia 2017 r. Zagadnienia objęte badaniem dotyczyły oceny skali potrzeb rozwojowych szkoły w kontekście celów i zakresu wsparcia określonego dla działania 12.2 Kształcenie ogólne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 [dalej: RPOWL].

Dla działania 12.2 został przyporządkowany cel szczegółowy w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 10i:

*Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.*

*Celem działania jest zwiększenie dostępu do dobrej jakości kształcenia ogólnego, w szczególności poprzez organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz właściwych postaw (kreatywność, innowacyjność oraz praca zespołowa), jak również tworzenie w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego i indywidualizację pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Podniesienie jakości usług edukacyjnych związane jest z zapewnieniem dzieciom i młodzieży, w tym w szczególności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.*

W ramach działania 12.2 przewidziano do realizacji następujące typy projektów:

1. Projekty w zakresie:

a) organizacji zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języki obce), z uwzględnieniem rozwoju właściwych postaw (kreatywność, innowacyjność oraz praca zespołowa),

b) podnoszenia kompetencji bądź kwalifikacji nauczycieli wszystkich przedmiotów w zakresie korzystania z nowoczesnych metod, technologii i sprzętu,

c) organizowania i udzielania doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej,

d) tworzenia warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce: wyposażenie pracowni dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz pracowni ICT.

Działania zaplanowane w projekcie, w szczególności w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne, powinny wynikać z diagnozy zapotrzebowania odbiorców wsparcia na tego typu działania. Realizacja wsparcia w ramach w/w typu projektu może być dokonywana na podstawie indywidualnie zdiagnozowanego zapotrzebowania szkół lub placówek systemu w tym zakresie.

Celem niniejszej diagnozy jest analiza potrzeb **Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy** na potrzeby przygotowania wniosku o dofinansowanie w ramach w/w działania. Analiza sytuacji szkoły służy identyfikacji zarówno występujących w niej problemów, jak i potencjałów w obszarze kształcenia ogólnego. Zamierzeniem niniejszej diagnozy jest określenie:

- a) potrzeb uczniów w zakresie ich lepszego przygotowania do dalszych etapów kształcenia i poruszania się na rynku pracy, w szczególności w obszarach dotyczących kształtowania kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, rozbudzania kreatywności i innowacyjności, a także kształtowania umiejętności pracy zespołowej.
- b) potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia kompetencji zawodowych w obszarach dotyczących m.in.:
  - stosowania metod pracy oraz form organizacyjnych procesu nauczania sprzyjających kształtowaniu właściwych postaw/umiejętności oraz kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy,
  - stosowania aktywizujących metod pracy z uczniem opartych na metodzie badawczej i doświadczalnej,
  - korzystania z narzędzi TIK w nauczaniu przedmiotowym,
- c) indywidualnej pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wsparcia ucznia młodszego, a także organizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz przełamywania barier i ograniczeń wynikających z niepełnosprawności lub z zaburzeń rozwoju,
- d) potrzeb szkoły dotyczących modernizacji obiektów dydaktycznych oraz wyposażenia w pomoce dydaktyczne, w tym w szczególności:
  - wyposażenia pracowni szkolnych w narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych,
  - wyposażenia w specjalistyczny sprzęt do rozpoznawania potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych oraz wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także podręczniki szkolne i materiały dydaktyczne dostosowane do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami,
  - wyposażenia w pomoce dydaktyczne oraz narzędzia TIK niezbędne do realizacji programów nauczania w szkołach i placówkach, w tym zapewnienie odpowiedniej infrastruktury sieciowo-usługowej, zgodnie z inwentaryzacją posiadanego przez szkołę wyposażenia.

W trakcie przeprowadzania analizy zostaną wykorzystane następujące źródła danych:

- a) dane zawarte w obowiązujących w szkole dokumentach (np. w statucie, programie wychowawczym, w programie profilaktycznym)
- b) dane pozyskiwane m.in. w ramach prowadzonego nadzoru pedagogicznego, w tym ewaluacji wewnętrznej, a także dostępne narzędzia diagnostyczne,
- c) opinie interesariuszy szkoły – kadry zarządzającej (wywiad), nauczycieli (kwestionariusz samooceny dla nauczycieli) oraz uczniów (rozmowy i wywiady).

Diagnoza została przygotowana przez Szkołę Podstawową w Kąkolewnicy, przy wsparciu eksperckim firmy AVAN Rafał Kuśmierczyk. W celu przygotowania diagnozy wykorzystano dostępne dane instytucji systemu wspomagania pracy szkół, tj. placówki doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz biblioteki pedagogicznej.

**Diagnoza podlega zatwierdzeniu przez organ prowadzący szkoły.**

## 2.2 Definicje

**Kompetencje cyfrowe (kompetencje informatyczne)** - definiowane jako zdolność do:

- a) przetwarzania (wyszukiwania, oceny, przechowywania) informacji,
- b) komunikacji (wchodzenia w cyfrowe interakcje, dzielenia się informacjami, znajomość netykiety i umiejętność zarządzania cyfrową tożsamością),
- c) tworzenia cyfrowej informacji (w tym również umiejętność programowania i znajomość zagadnień praw autorskich),
- d) zachowania bezpieczeństwa (ochrony cyfrowych urządzeń, danych, własnej tożsamości, zdrowia i środowiska),
- e) rozwiązywania problemów (technicznych, identyfikowania sytuacji, w których technologia może pomóc, bycia kreatywnym z użyciem technologii, identyfikowania luk w zakresie kompetencji).

**Kompetencje kluczowe niezbędne na rynku pracy** - kompetencje, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia, do których zalicza się następujące kompetencje kluczowe z katalogu wskazanego w zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) (Dz. Urz. UE L 394 z 30.12.2006, str. 10):

- a) porozumiewanie się w językach obcych,
- b) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- c) kompetencje informatyczne,
- d) umiejętność uczenia się,
- e) kompetencje społeczne,
- f) inicjatywność i przedsiębiorczość.

Kompetencje wskazane w lit. b i c są zaliczane do kompetencji podstawowych, pozostałe należą do katalogu kompetencji przekrojowych.

**Kompetencje społeczno-emocjonalne** – umiejętności komunikacyjne, rozpoznawania i kierowania swoimi emocjami, budowania dobrych relacji z innymi, ustalania i osiągania pozytywnych celów, a także ograniczania destrukcyjnych czy agresywnych zachowań.

**Kwalifikacja** – określony zestaw efektów uczenia się (kompetencji), których osiągnięcie zostało formalnie potwierdzone przez upoważnioną do tego instytucję zgodnie z ustalonymi standardami. Nadanie kwalifikacji następuje w wyniku walidacji i certyfikacji.

**Nauczyciel** – należy przez to rozumieć także wychowawcę i innego pracownika pedagogicznego zatrudnionego w szkole.

**Organ prowadzący** – jednostka samorządu terytorialnego odpowiedzialna za działalność szkoły, tj. Gmina Kąkolewnica.

**Projekt edukacyjny** – indywidualne lub zespołowe, planowe działanie uczniów, mające na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod. Projekt edukacyjny jest realizowany przez zespół uczniów pod opieką nauczyciela i obejmuje następujące działania:

- a) wybranie tematu projektu edukacyjnego,
- b) określenie celów projektu edukacyjnego i zaplanowanie etapów jego realizacji,
- c) wykonanie zaplanowanych działań,
- d) przedstawienie rezultatów projektu edukacyjnego.

**Przedmioty przyrodnicze** – przedmioty w szkole podstawowej: w klasach 4-6 przyroda; w klasach 7-8: biologia, chemia, geografia i fizyka.

**Specjalne potrzeby edukacyjne** – indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532);

**Uczeń/dziecko z niepełnosprawnością** – uczeń albo dziecko w wieku przedszkolnym posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na dany rodzaj niepełnosprawności oraz dzieci i młodzież posiadające orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydawane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim. Orzeczenia są wydawane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej;

**Umiejętności** - przyswojona w procesie uczenia się zdolność do wykonywania zadań i rozwiązywania problemów właściwych dla dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej;



**Technologie Informacyjno-Komunikacyjne TIK (ang. ICT)** – pojęcie obejmujące szeroki zakres wszystkich technologii umożliwiających przetwarzanie i przesyłanie informacji.

## 2.3 Cel badania i pytania badawcze

Celem badania było uzyskanie danych, pozwalających na zaplanowanie wsparcia ułatwiającego nauczycielom szkoły organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej), jak również tworzenia w szkole warunków do nauczania eksperymentalnego i indywidualizacji pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Aby to osiągnąć, poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie są poglądy nauczycieli na kwestie związane z organizacją zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej)?
- 2) Jakie bariery materialne i organizacyjne utrudniają nauczycielom prowadzenie lekcji metodami doświadczalnymi oraz eksperymentalnymi, a także wprowadzanie na lekcjach metod opartych na wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i jakie wsparcie jest potrzebne w tym obszarze?
- 3) Jakie bariery niematerialne (np. związane z kompetencjami, przekonaniem, motywacją) utrudniają nauczycielom prowadzenie lekcji metodami doświadczalnymi oraz eksperymentalnymi, a także wprowadzanie na lekcjach metod opartych na wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i co pozwoliłoby przezwyciężyć te bariery?

## 3. Metodologia badania

---

### 3.1 Opis zrealizowanej metodologii badawczej

W badaniu zastosowany został rozbudowany zestaw metod i technik badań ilościowych, jakościowych i eksperckich. Dzięki zastosowaniu różnorodnych metod i technik badawczych uzyskany został efekt kumulowania się i wzajemnego uzupełnienia danych pochodzących z różnych źródeł, czyli tzw. triangulacja źródeł danych.

**Analiza danych zastanych.** W realizacji badania zostały wykorzystane dane ze źródeł zastanych, czyli dane i informacje, które nie zostały wytworzone na potrzeby prowadzonego badania. Dane zastane były gromadzone i analizowane na każdym etapie prowadzenia badania. Dane zastane zostały ponadto skonfrontowane z wynikami badań ilościowych i jakościowych.

**Indywidualne wywiady.** Indywidualny wywiad to bezpośrednia rozmowa z respondentem na podstawie scenariusza rozmowy. Pytania w scenariuszach miały charakter otwarty, zazwyczaj o kolejności ich zadawania czy sposobie formułowania decydował prowadzący wywiad. Zrealizowano wywiad z osobami zarządzającymi szkołą (Dyrektor i Wicedyrektor).

**Badania ilościowe.** W badaniu zastosowane zostało badanie kwestionariuszowe w odniesieniu do nauczycieli szkoły. Badanie zostało przeprowadzone w dniu 02.02.2017 r., wzięło w nim udział 21 nauczycieli Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy, z 26 w tym okresie zatrudnionych w

szkole. Tym samym jest to grupa reprezentatywna i wyniki badania można uogólnić na całą populację nauczycieli szkoły.

**Wywiady i rozmowy grupowe.** Wywiady i rozmowy grupowe zostały przeprowadzone z uczniami szkoły, przez wychowawców klas, w trakcie zajęć lekcyjnych i/lub godzin wychowawczych. Pytania dotyczyły oczekiwań i problemów uczniów w zakresie metod i sposobów prowadzenia zajęć, w tym z wykorzystaniem technologii komputerowych (cyfrowych) oraz bazujących na metodach aktywnych (w tym doświadczenie, eksperyment). Został także zrealizowany warsztat badawczy z udziałem członków Rady Pedagogicznej szkoły, w celu dokładniejszego określenia sposobów zaspokojenia potrzeb określonych w badaniach ilościowych.

### 3.2 Opis narzędzi badawczych (badania ilościowe)

Kwestionariusz badawczy skierowany był do nauczycieli szkoły (członków rady pedagogicznej) i składał się z 57 pytań podzielonych na pięć części. Badani oceniali obecny stan aspektów pracy szkoły oraz wskazywali pożądany kierunek rozwoju elementów pracy szkoły. Powiązanie pytań kwestionariusza z badanymi obszarami przedstawia poniższa tabela.

Obszar działań	Nr pozycji kwestionariusza
Kompetencje kluczowe (dot. uczniów i działań szkoły w środowisku)	A.1.; A.2.; A.3.; A.4.; A.6.; A.7.; A.8.; A.9.; A.11.; A.13.; B.5.; C.1.; C.2.; C.8.; C.9.; C.10.; C.12.; D.3.; D.7.
Rozbudzanie kreatywności i innowacyjności u uczniów, praca zespołowa	A.5.; A.12.; B.3.; B.10.; B.11.; B.12.; B.13.; B.14.; B.16.; C.4.; C.5.; C.7.; C.11.; D.2.; Czynniki hamujące: B.4.*; B.6.*; B.9.*
Wyrównywanie szans edukacyjnych, edukacja włączająca	A.10.; B.7; B.8.; B.15.; C.3.; C.6.; C.13.; D.1.; D.5.; D.6. Czynniki hamujące: B.1.*; B.2.*; D.4.*
Doradztwo edukacyjno-zawodowe	D.8.
Doskonalenie zawodowe nauczycieli	E.1.; E.2.; E.3.; E.4.; E.5; E.6.; E.7

W kwestionariuszu wykorzystano pytania lub ich części zawarte w kwestionariuszu badawczym wskazanym w „Standardach realizacji wsparcia w zakresie Poddziałania 3.2.1 Jakość edukacji ogólnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego 2014-2020”. Wzór kwestionariusza stanowi Załącznik nr 1.

## 4. Wyniki

### 4.1 Cele nauczania i wychowania stawiane sobie przez szkołę

W „Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie” z grudnia 2006 r.<sup>1</sup>, którego celem jest wsparcie i uzupełnienie

<sup>1</sup> Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie [Dz.U. L 394 z 30.12.2006].

działań państw członkowskich poprzez ustanowienie wspólnego punktu odniesienia, promującego i ułatwiającego reformy krajowe i dalszą współpracę pomiędzy państwami członkowskimi. Zalecenie to zawiera w załączniku Europejskie Ramy Odniesienia w zakresie kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie. Obejmują one osiem kompetencji kluczowych:

1. **porozumiewanie się w języku ojczystym** – zdolność wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych – w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym,
2. **porozumiewanie się w językach obcych** – zdolność do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w obcych językach wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) i poszczególnych języków oraz zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań danej osoby,
3. **kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne**. Te pierwsze obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces i czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele). Te drugie odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli,
4. **kompetencje informatyczne** – obejmują umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie technik informatycznych i komputerowych: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu,
5. **umiejętność uczenia się** to zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego procesu uczenia się, w tym poprzez efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie, jak i w grupach. Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód..

Kompetencja ta oznacza nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek. Umiejętność uczenia się pozwala osobom nabyć umiejętność korzystania z wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i ogólnych doświadczeń życiowych, w celu wykorzystywania i stosowania wiedzy i umiejętności w różnorodnych kontekstach – w domu, w pracy, a także w edukacji i szkoleniu. Kluczowymi czynnikami w rozwinięciu tej kompetencji u danej osoby są motywacja i wiara we własne możliwości,

6. **kompetencje społeczne i obywatelskie** - to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym (szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby). Kompetencje te przygotowują do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych, poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa,
7. **inicjatywność i przedsiębiorczość** oznaczają zdolność osoby do realizowania swoich pomysłów. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób, nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy. Pomagają im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans. Są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym. Powinny obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie,
8. **świadomość i ekspresja kulturalna** to docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Komisja Europejska zakłada, iż wydane zalecenie „przyczyni się do rozwoju zorientowanej na przyszłość, wysokiej jakości edukacji i szkolenia dostosowanych do potrzeb europejskiego społeczeństwa, poprzez wspieranie i uzupełnianie działań państw członkowskich w tworzeniu systemów kształcenia i szkolenia zapewniających wszystkim młodym ludziom środki do rozwinięcia kompetencji kluczowych na poziomie przygotowującym ich do dorosłego życia oraz stanowiącym podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego, a także zapewniających dorosłym możliwość rozwijania i aktualizowania zdobytych kompetencji kluczowych poprzez korzystanie ze spójnej i kompleksowej oferty uczenia się przez całe życie”.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jednym z celów uczyniono uzyskanie przez uczniów części z w/w kompetencji, W ramach priorytetu inwestycyjnego 10i wskazany został cel szczegółowy, którym jest podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwój indywidualnego podejścia do uczenia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Sprecyzowano przy tym, że jako kompetencje kluczowe na rynku pracy należy rozumieć następujące kompetencje spośród katalogu określonego w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady, tj.:

- 1) porozumiewanie się w językach obcych,
- 2) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo – techniczne,
- 3) kompetencje informatyczne,

- 4) umiejętności uczenia się,
- 5) kompetencje społeczne,
- 6) inicjatywność i przedsiębiorczość.

### *Kompetencje kluczowe w podstawie programowej dla szkół podstawowych.*

Nadrzędnym celem edukacji szkolnej jest przygotowanie uczniów do efektywnego funkcjonowania w rzeczywistości pozaszkolnej. Należy pamiętać, że kształtowanie kompetencji odbywa się na trzech poziomach:

**Poziom 1:** Wybór i zastosowanie niezbędnej wiedzy i umiejętności w danym obszarze – potrafię, zatem robię to.

**Poziom 2:** Rozpoznanie zadań, jakie należy przedsięwziąć oraz korzystanie z wiedzy i umiejętności, niezbędnych do ich wykonania w celu osiągnięcia określonych wyników – nie potrafię, więc muszę stwierdzić, co trzeba wiedzieć, abym to zrobił.

**Poziom 3:** Refleksyjna i krytyczna ocena efektywności procedur stwierdzenia i wydajności procesów przedsięwziętych w celu wykonania zadań i osiągnięcia wyników – zrobiłem, zatem muszę ocenić, jak to zrobiłem.<sup>2</sup>

Rozwijanie umiejętności i kompetencji jest zobowiązaniem szkoły wobec ucznia. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz.U 2017 poz. 356) wskazuje cele, jakie ma realizować szkoła w toku procesu nauczania/uczenia się:

- 1) *wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);*
- 2) *wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;*
- 3) *formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób;*
- 4) *rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;*
- 5) *rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;*
- 6) *ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;*

<sup>2</sup> Cytat za: Ewa Łoś, Alina Reszka, Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Matematyka. Podręcznik metodyki operacyjnej, Lublin 2009, s.9.

- 7) rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
- 8) wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- 9) wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji;
- 10) wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- 11) kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- 12) zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;
- 13) ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

W trakcie nauki w szkole podstawowej uczeń powinien uzyskać następujące umiejętności:

- 1) sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych;
- 2) sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego;
- 3) poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych;
- 6) praca w zespole i społeczna aktywność;
- 7) aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

Zgodnie z treścią podstawy:

Ważnym zadaniem szkoły jest kształcenie w zakresie porozumiewania się w językach obcych nowożytnych.

(...)

Szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych

przedmiotów m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.

Szkoła ma również przygotowywać ich do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

(...)

Zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do wyboru kierunku kształcenia i zawodu. Szkoła prowadzi zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych takich jak komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami.

(...)

Opis wiadomości i umiejętności zdobytych przez ucznia w szkole podstawowej jest przedstawiany w języku efektów uczenia się, zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji.

Tym samym, zgodnie z podstawą programową, kompetencje kluczowe w części są składową poszczególnych etapów nauczania, przedmiotów lub modułów nauczania, a ich wyniki stają się przedmiotem klasycznej oceny pedagogicznej, ewentualnie klasyfikowania, jednak niektóre z nich, jak kompetencje społeczne, mogą mieć charakter międzyprzedmiotowy (są tzw. tematami przekrojowymi).

### *Kompetencje kluczowe w świetle dokumentów szkoły.*

Podstawowym dokumentem regulującym i określającym zadania szkoły, jest jej statut. Zgodnie ze statutem Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy, szkoła realizuje wszystkie cele wynikające z przepisów prawa, w tym określone w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz.U. 2016 poz. 1943 z późniejszymi zmianami) oraz wynikające z podstawy programowej, uwzględniające program wychowawczy i program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb środowiska.

Realizacja i osiągnięcie kompetencji kluczowych realizowane są także w ramach działalności wychowawczej i profilaktycznej szkoły.

W Programie Wychowawczym i Profilaktyki Zespołu Oświatowego- Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy na lata 2015 – 2018 doprecyzowano m.in., że zadaniem szkoły jest kształtowanie postaw twórczych oraz rozwijanie samodzielności ucznia w zdobywaniu wiedzy, informacji i umiejętności. Ważnym celem szkoły jest przygotowanie oferty zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów. Z badań przeprowadzonych na potrzeby



przygotowania programu wynika także, że „rodzice oczekują od szkoły bogatej oferty zajęć dydaktycznych, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, rozwijających zainteresowania”.

### *Kompetencje kluczowe a otoczenie szkoły*

Jak to wskazano powyżej, nadrzędnym zadaniem szkoły jest tworzenie warunków do osiągnięcia przez uczniów kompetencji, które umożliwią im sprawne funkcjonowanie w zmieniającym się świecie oraz przygotowanie do spełniania wymagań współczesnego rynku pracy.

W tym kontekście interesujące jest pytanie, jakie umiejętności są szczególnie cenione w ciągle zmieniającej się rzeczywistości i nabycie których z nich przygotowuje do podjęcia w przyszłości pracy w warunkach współczesnego świata. Aby uzyskać odpowiedzi na te pytania, wykorzystano raport z badań dotyczących kwalifikacji i kompetencji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy.<sup>3</sup> Celem przedmiotowego badania było wypracowanie listy rekomendowanych kompetencji, kwalifikacji i efektów kształcenia oraz obszarów i kierunków kształcenia istotnych z punktu widzenia potrzeb rynku pracy, gospodarki i społeczeństwa. Badania ukierunkowane były na określenie potrzeb pracodawców w kontekście kierunków kształcenia i kwalifikacji absolwentów uczelni wyższych, jednak dostarczają najpełniejszych danych o oczekiwaniach rynku pracy zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i regionalnej, ważnych dla sprecyzowania potrzeb w zakresie kompetencji kluczowych, kształtowanych także na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Podstawowe wnioski zawarte w raporcie w kontekście kompetencji kluczowych to:

- 1) obszarami kształcenia, dla których prognozowany jest największy popyt na absolwentów, są **nauki techniczne i nauki ścisłe** – to tendencja ogólnopolska dotycząca także województwa lubelskiego;
- 2) wzrost popytu prognozowany jest przypadku obszaru **nauk biologicznych, w szczególności medycznych i o zdrowiu** - to tendencja ogólnopolska dotycząca także województwa lubelskiego;
- 3) Lublin to najbliższe duże miasto, w którym możliwy jest ponadprzeciętny popyt z obszaru **przemysłów kultury i branż kreatywnych**;
- 4) zarówno pracodawcy, jak i eksperci wskazują na zdecydowany priorytet kompetencji „miękkich” jeśli chodzi o zatrudnialność absolwentów (pod warunkiem zadowalającego poziomu kompetencji zawodowych), przy czym kompetencje te dotyczą: **komunikacji**, w tym w j. obcym, a także umiejętności pracy w grupie; **kompetencji kognitywnych**: logicznego myślenia i analizy faktów, wyszukiwania i analizy informacji oraz wyciągania wniosków, gotowości uczenia się nowych rzeczy, kreatywności - bycia innowacyjnym, wymyślenia nowych rozwiązań; **kompetencji samoorganizacyjnych**: rozplanowania i terminowej realizacji działań, pracy w warunkach projektu, elastycznego reagowania na zmiany;

<sup>3</sup> Raport powstał w wyniku realizacji badania ewaluacyjnego pt. *"Analiza kompetencji i kwalifikacji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy"*. Badanie prowadzone było w okresie od stycznia do kwietnia 2014 roku na zlecenie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), publikacja dostępna: <http://www.uj.edu.pl/documents/102715934/001bcfee-7b59-4983-9eaf-2ca7adbc7ad2>



- 5) konieczność uwzględniania w kształceniu aspektów praktycznych, **ciągłości między uzyskiwaną wiedzą a jej praktycznym stosowaniem** (w pracy zawodowej);
- 6) promowanie **współpracy**, aktywności zespołowej, zespołowego sukcesu, ze względu na możliwość integrowania różnych obszarów wiedzy i różnych doświadczeń;
- 7) konieczność kształcenia umiejętności **twórczego rozwiązywania problemów**, zwłaszcza w obszarach nauk ścisłych, technicznych, przyrodniczych i społecznych;
- 8) posiadania **kompetencji komunikacyjnych, związanych z używaniem tzw. nowych mediów** (Web 2.0) i z interakcjami społecznymi w wirtualnej sieci staje się warunkiem sukcesu na rynku pracy w wielu branżach i sektorach – należy w programach kształcenia w poszczególnych obszarach wprowadzać możliwość uzyskiwania kompetencji cyfrowych także poza naukami przyrodniczo-matematycznymi, w tym: w obszarze nauk społecznych i humanistycznych - treści związane z komunikowaniem się, nowymi mediami, dziennikarstwem internetowym, z badaniami w środowisku wirtualnym, w obszarze nauk o sztuce – treści i kompetencje związane z cyfrowym przetwarzaniem obrazu i dźwięku oraz związane ze sztuką powiązaną ze środowiskiem nowych mediów (np. projektowanie dla mediów, w druku i Internecie, video-art itp.); uwzględnienie tematyki komunikacji i wykorzystania środowisk wirtualnych we wszystkich obszarach kształcenia, w zgodzie z ich specyfiką.

Ze względu na konieczność wdrażania kompetencji kluczowych, jako element niezbędny wskazano, w przypadku specjalizacji nauczycielskich, **uzyskanie przez nauczycieli kwalifikacji i kompetencji w zakresie metod nauczania kompetencji społecznych (kluczowych) wśród uczniów.**

Ważną obserwacją, w kontekście rynku pracy, jest wskazanie, że zatrudnialność zależy m.in. od aktywności przejawianej poza tokiem nauki (studiów), w postaci **podejmowania aktywności społecznej oraz udziału w zajęciach ponadprogramowych** (pozalekcyjnych, rozwijających zainteresowania).

Diagnoza problemów w zakresie edukacji w województwie lubelskim została dokonana również w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:

*Konstytucja RP wskazuje, że władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, a zgodnie ze słowami preambuły do ustawy o systemie oświaty szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności. W warunkach gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności kluczowym zagadnieniem jest dostęp ale do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Dla podniesienia jakości działań edukacyjnych istotne jest zatem oddziaływanie na obszar edukacji obowiązkowej. Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze kształcenia ogólnego jest przede wszystkim zróżnicowana jakość usług edukacyjnych.*

*Zauważalne są dysproporcje w jakości procesu nauczania. Dotyczy to zarówno sposobu i rodzaju zajęć, w tym w szczególności zajęć dotyczących kompetencji i umiejętności stosowania nowoczesnych technologii informacyjno – komunikacyjnych zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli oraz wyposażenia szkół w nowoczesne narzędzia, sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne. Ma to przełożenie na wyniki*

*sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych, które były wyższe w grupie miast na prawach powiatu od pozostałych gmin. Wzbudzając zainteresowanie uczniów przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi i wspierając przez to wybór ścieżki edukacyjnej związanej z naukami ścisłymi, w dłuższej perspektywie spowoduje to zwiększenie liczby studentów na tych kierunkach, a w konsekwencji zwiększy ich szanse do wejścia na rynek pracy.*

*(...)*

*W dobie gospodarki opartej na wiedzy, kreatywność i innowacyjność obywateli uznawana jest za kluczowy mechanizm zmiany i rozwoju. Dlatego też system edukacji obok zdolności adaptacji do zmieniających się warunków na rynku pracy lub uzyskania i zachowania zatrudnienia powinien kształtować zdolność zmieniania tych warunków. W tym kontekście istotne jest kształtowanie u uczniów w toku edukacji szkolnej postaw sprzyjających kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości oraz umiejętności współpracy. Działania podejmowane w ramach priorytetu będą skierowane na poprawę warunków edukacji ogólnokształcącej, jako istotnego elementu kreowania ww. postaw. Poprzez wzmocnienie stanu bazy dydaktycznej interwencja przyczyni się do wzrostu efektywności procesu kształcenia. Rezultatem podejmowanych działań będzie poprawa jakości edukacji ogólnokształcącej oraz podniesienie kompetencji zawodowych mieszkańców. Tym samym inwestycje w ww. infrastrukturę poprzez omawiany wzrost kompetencji przeciwdziałają będą procesowi wykluczenia społecznego i ubóstwu.*

Opis zawarty w w/w diagnozie określa kierunki i obszary, w których szkoła powinna podjąć wysiłek tworzenia warunków do osiągnięcia przez uczniów kompetencji kluczowych, tj. poprawę warunków prowadzenia edukacji w odniesieniu do infrastruktury edukacyjnej oraz wyposażenia szkół w nowoczesne narzędzia, sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne, z uwzględnieniem dostępności dla grup defaworyzowanych, a także poprzez wdrożenie nowych zajęć dotyczących kompetencji i umiejętności stosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli, rozbudzających zainteresowanie uczniów przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi oraz sprzyjających kształtowaniu kompetencji kluczowych w tym komunikacji w j. obcym, a także postaw sprzyjających kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości oraz umiejętności współpracy.

## 4.2 Zapotrzebowanie nauczycieli na kompetencje i kwalifikacje

Zapotrzebowanie nauczycieli Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy na kompetencje i kwalifikacje należy rozpatrywać w kontekście wyżej opisanych celów nauczania i wychowania.

Kadra pedagogiczna Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy składa się obecnie z 26 osób. Nauczyciele posiadają kwalifikacje wymagane do wykonywania zawodu, uczestniczą także w różnych formach doskonalenia zawodowego (kursy, szkolenia, studia podyplomowe itp.), w celu aktualizacji, doskonalenia oraz uzyskiwania nowych, przydatnych do pracy zawodowej kwalifikacji i kompetencji. 24 nauczycieli (ok. 92,3%) osiągnęło stopień awansu zawodowego nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego (zob. tabela).

Tabela 1. Nauczyciele wg stopnia awansu zawodowego

Stopień awansu zawodowego	Kobiety	Mężczyźni	Razem
stażysta	0	0	0
kontraktowy	2	0	2
mianowany	6	0	6
dyplomowany	15	3	18
RAZEM	23	3	26

Źródło: Dane własne

Analiza danych szkoły na temat odbytych szkoleń wskazuje, że jedynie 10 z 26 nauczycieli (38%) posiada podstawowe kwalifikacje do wykorzystania narzędzi TIK na zajęciach lekcyjnych, przy czym u 6 z nich dotyczą one podstawowych umiejętności obsługi i pracy z tablicą interaktywną. Większość form doskonalenia dotyczyła pracy z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym zagadnień pedagogiki specjalnej bądź zagadnień prawnych i metodyki pracy w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów.

Lp.	Zakres kompetencji i kwalifikacji	Stan obecny [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomaganie, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne] – w ostatnich 3 latach	Zdiagnozowane potrzeby [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomaganie, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne]
1	Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie stosowania metod sprzyjających kształtowaniu i rozwijaniu u uczniów lub słuchaczy kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej),	Samokształcenie, brak potwierdzenia kompetencji	Szkolenia warsztatowe z zakresu planowania i prowadzenia zajęć przyczyniających się do rozwijania kompetencji kluczowych wśród uczniów i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej dla nauczycieli.
2	Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, w tym nauczycieli przedmiotów przyrodniczych lub matematyki, niezbędnych do prowadzenia procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu,	Samokształcenie, brak potwierdzenia kompetencji	Program: 24g./gr x 1gr/10 os.=24g. Moduły: (1) komp. kluczowe (mat-przyr, ICT, językowe); (2) umiejętności; (3) edukacja w działaniu: eksperyment i doświadczenie; (4) projektowanie zajęć; (5) motywowanie ucznia; (6) superwizja – w oparciu o wyzwania i dylematy zgłaszane przez nauczycieli. Wsparcie dod: mat szkoleniowe, literatura.
3	Przygotowanie nauczycieli do prowadzenia procesu indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi	Obecnie w szkole jest zatrudnionych na czas nieokreślony 4 nauczycieli	Szkolenie lub studia: w zakresie przygotowania do prowadzenia

Lp. Zakres kompetencji i kwalifikacji	Stan obecny [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomagania, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne] – w ostatnich 3 latach	Zdiagnozowane potrzeby [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomagania, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne]
potrzebami edukacyjnymi, w tym wsparcia ucznia młodszego, rozpoznawania potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów i efektywnego stosowania pomocy dydaktycznych w pracy.	posiadających uprawnienia do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych oraz 2 nauczycieli mających wykształcenie w kierunku logopedycznym	zajęć rewalidacyjnych (2 nauczycieli)
<p>4</p> <p>Podnoszenie kompetencji cyfrowych nauczycieli wszystkich przedmiotów, w tym w zakresie korzystania z narzędzi TIK zakupionych do szkół lub placówek systemu oświaty oraz włączania narzędzi TIK do nauczania przedmiotowego, w tym w szczególności: obsługę urządzeń cyfrowych oraz sprzętu informatycznego, w tym mobilnego, zakupionego do szkół w ramach wsparcia EFS; wykorzystanie narzędzi cyfrowych w nauczaniu przedmiotowym, w tym wykorzystanie cyfrowych programów i aplikacji wspomagających nauczanie oraz dydaktycznych serwisów internetowych, również w trakcie zajęć prowadzonych z uczniami z niepełnosprawnościami oraz w kształceniu informatycznym; nowe metody kształcenia z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych; edukację w zakresie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni oraz bezpiecznego korzystania ze sprzętu komputerowego lub innych mobilnych narzędzi mających funkcje komputera;</p>	Samokształcenie, brak potwierdzenia kompetencji	<p>Konieczność przeszkolenia wszystkich nauczycieli szkoły (100%) w zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. korzystania z narzędzi TIK oraz włączenia narzędzi TIK do nauczania przedmiotowego, w tym w zakresie obsługi nowo zakupionych urządzeń cyfrowych oraz sprzętu informatycznego.</li> </ol> <p>Program: 1 gr. x 40 godz.=40 godz. Moduły:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>(1) TIK w nauczaniu przedmiotowym;</li> <li>(2) wirtualne biurko - praca z uczniem wyposażonym w komp. osobisty, zarządzanie wirtualną klasą;</li> <li>(3) prezentacje i wizualizacje w oparciu o TIK;</li> <li>(4) tabl. interakt. w naucz. przedmiotowym;</li> <li>(5) praca w chmurze;</li> <li>(6) prezentacje jako forma przekazu informacji;</li> <li>(7) cyfrowy system zbierania i analizowania odpowiedzi, jako narzędzie ewaluacji;</li> <li>(8) cyberbezpieczeństwo i prawa autorskie.</li> </ol>

Lp. Zakres kompetencji i kwalifikacji	Stan obecny [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomagania, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne] – w ostatnich 3 latach	Zdiagnozowane potrzeby [kursy i szkolenia doskonalące (teoretyczne i praktyczne), sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, programów wspomagania, staże i praktyki dla nauczycieli, współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym, inne]
wykorzystanie zasobów dydaktycznych dostępnych w Internecie; administrację wewnętrzną infrastrukturą sieciowo-usługową szkoły lub placówki systemu oświaty (komputerową i bezprzewodową).		(9) wykorzystanie zasobów dydaktycznych dostępnych w Internecie  2. Podstaw programowania dla nauczycieli – 4 osoby, kurs wg standardów „Mistrzowie Kodowania”, minimum język Scratch
5	Inne	-

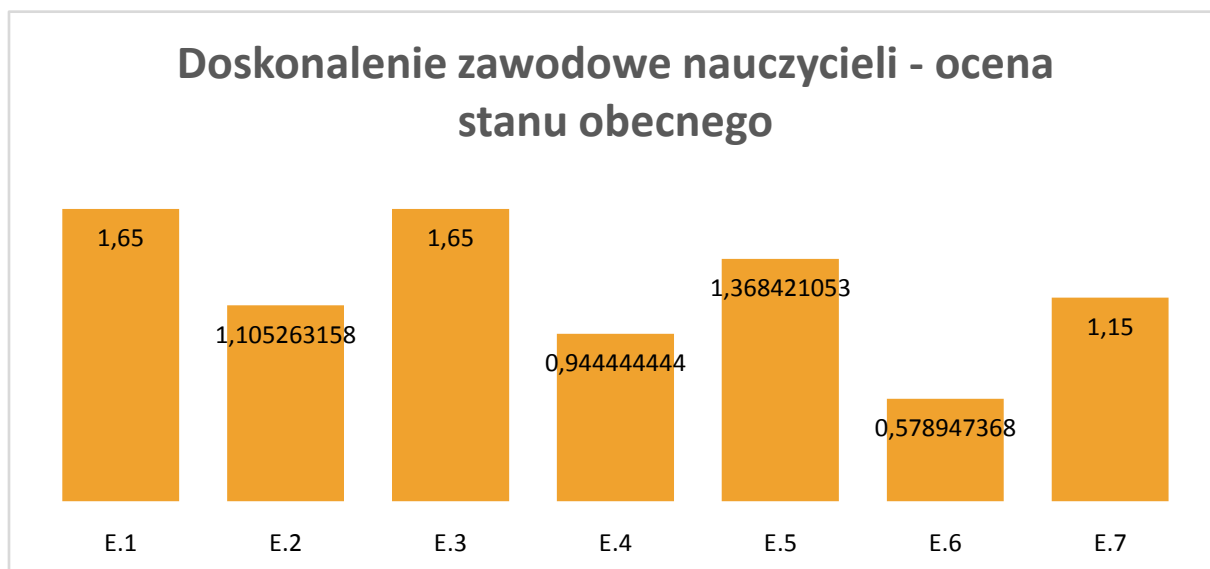
Tym samym większość kadry pedagogicznej nie posiada potwierdzonych kwalifikacji bądź kompetencji w zakresie wykorzystania narzędzi TIK w nauczaniu. Duża część kadry pedagogicznej posiada kwalifikacje do pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Nie odnotowano szkoleń i kursów w zakresie stosowania metod pracy oraz form organizacyjnych procesu nauczania sprzyjających kształtowaniu właściwych postaw/umiejętności oraz kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy.

W kontekście zmian w podstawie programowej konieczne jest także uzupełnienie kompetencji 4 nauczycieli do zajęć w zakresie programowania i robotyki.

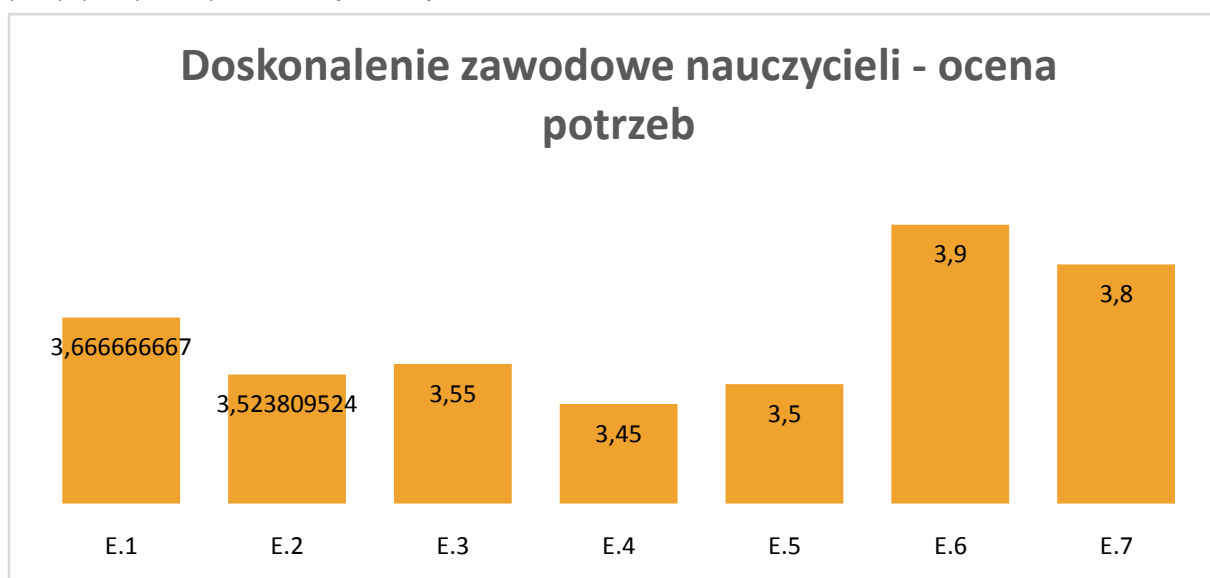
W trakcie badania kwestionariuszowego nauczyciele byli proszeni o określenie stanu obecnego zaspokojenia potrzeb w zakresie **form doskonalenia**, w skali od 0 (rzadko podejmowane) do 3 (jest bardzo dobrze). Badani mogli także wskazać pożądane kierunki rozwoju form doskonalenia, w skali od 0 (zdecydowanie nie) do 4 (zdecydowanie tak), przy czym wartość 2 oznacza „nie mam zdania”. Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły 7 aspektów i form wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli w szkole (zob. tabela).

Wspieranie profesjonalizmu nauczycieli poprzez:	
E.1	Organizowanie w szkole szkoleń, kursów i warsztatów dla nauczycieli
E.2	Współpracę z uczelniami, placówkami doskonalenia nauczycieli i innymi instytucjami (stosownie do potrzeb nauczycieli danej szkoły)
E.3	Wymianę doświadczeń w obrębie grona pedagogicznego danej szkoły
E.4	Wymianę doświadczeń między szkołami
E.5	Możliwość indywidualnego korzystania w rozwiązywaniu bieżących problemów dydaktycznych i wychowawczych ze wsparcia kompetentnych osób z danej dziedziny
E.6	Dostępność w szkole najnowszej literatury i czasopism dla nauczycieli
E.7	Zapewnienie dostępności do baz danych oraz materiałów dydaktycznych w Internecie.

Ocena stanu obecnego w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli nie jest zadowalająca. W żadnym z badanych aspektów średnia ocen nie osiągnęła średniego poziomu „2”, czyli oceny pozytywnej opisanej „Jest wystarczająco dobrze”. Badani nauczyciele najlepiej ocenili organizowanie szkoleń, kursów i warsztatów w szkole (średnia 1,65) i wymianę doświadczeń w obrębie grona pedagogicznego szkoły (1,65). Na nieco niższym poziomie oceniono możliwość indywidualnego korzystania w rozwiązywaniu bieżących problemów dydaktycznych i wychowawczych ze wsparcia kompetentnych osób z danej dziedziny (średnia 1,25). Najniższą średnią ocen odnotowano dla wymiany doświadczeń pomiędzy szkołami oraz dostępności w szkole literatury dla celów samokształcenia (odpowiednio – 0,94 i 0,58), co wskazuje na praktyczny brak takich działań. Pozostałe obszary uzyskały oceny na poziomie 1 lub zbliżonym (tj. „nie wszystko się udaje”): współpraca z uczelniami, placówkami doskonalenia nauczycieli i innymi instytucjami (stosownie do potrzeb nauczycieli danej szkoły) oraz dostępność dla nauczycieli literatury i czasopism i baz danych w Internecie.



Z kolei odpowiedzi na pytania o kierunki rozwoju w zakresie doskonalenia wskazują na stosunkowo niewielkie zapotrzebowanie nauczycieli (średnia poniżej 3,50) na formy doskonalenia w postaci wymiany doświadczeń między szkołami, oraz rozwijanie współpracy z uczelniami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Najwyższą średnią w zakresie rozwijania form doskonalenia uzyskały: dostępność w szkole najnowszej literatury i czasopism dla nauczycieli oraz zapewnienie dostępności do baz danych oraz materiałów dydaktycznych w Internecie, co wskazuje na wybieranie przez nauczycieli form samokształcenia, jako najbardziej pożądanej formy doskonalenia zawodowego. Stosunkowo wysoko (średnia 3,67) oceniono także konieczność wdrażania kursów i szkoleń realizowanych na terenie szkoły. Mimo tych różnic wszystkie średnie sytuują się na wysokim poziomie odpowiedzi pozytywnych – ponad 3, tj. raczej tak.



W trakcie warsztatów diagnostycznych nauczyciele szkoły doprecyzowali, że w przypadku form doskonalenia najlepszą, z punktu widzenia oczekiwanych efektów szkolenia, formą szkoleniową byłyby szkolenia warsztatowe, nastawione na praktykę pracy z uczniem



(metodyka pracy) z zapewnieniem możliwości wspólnej pracy nauczycieli szkoły w mniejszych zespołach w celu wymiany doświadczeń oraz zapewnieniem indywidualnego, zgodnego z potrzebami, dostępu do ekspertów po zakończeniu szkolenia, np. dzięki możliwości zadawania indywidualnych pytań i konsultowania problemów dotyczących danego przedmiotu lub nauczyciela w trakcie konsultacji indywidualnych również po szkoleniu, najlepiej na terenie szkoły. Konieczne jest także zapewnienie odpowiedniej jakości materiałów szkoleniowych oraz literatury.

### 4.3 Problemy i potrzeby szkoły

Potrzeby szkół można podzielić na następujące grupy:

- 1) **Potrzeby kadrowe szkół**, związane z koniecznością zatrudnienia dodatkowych pracowników, zarówno pedagogicznych, jak i niepedagogicznych.
- 2) **Potrzeby inwestycyjne szkół**, w tym zwłaszcza potrzeby finansowania remontów, doposażenia pracowni, rozbudowy szkół itp.

Potrzeby budżetowe wynikają zarówno z potrzeb kadrowych (konieczność zapewnienia wynagrodzeń nowym pracownikom szkoły), z niedostatecznych warunków prowadzenia nauki (materiały konieczne do prowadzenia zajęć, potrzeba doposażenia pracowni, zakupu urządzeń multimedialnych, uzupełniania zasobów biblioteki), a częściowo z potrzeb inwestycyjnych (stan techniczny budynku, adaptacja pomieszczeń).

- 3) **Potrzeby organizacyjne szkół**, a więc potrzeby w zakresie dowożenia uczniów, organizacji zajęć rewalidacyjnych i nauczania indywidualnego, wsparcia ważniejszych szkolnych zajęć pozalekcyjnych (przedmiotowych, artystycznych, sportowych itp.) i pozaszkolnych (udział w konkursach różnego typu, rozwijanie współpracy międzyszkolnej). Wykraczające poza realizację podstawy programowej działania szkoły mają często duże znaczenie dla rozwoju dzieci i młodzieży, dla utożsamiania się uczniów ze swoją szkołą i dla lepszego realizowania procesu nauczania, ale wymagają wsparcia organizacyjnego oraz finansowego, zwłaszcza w kontekście otoczenia społecznego szkoły.

#### *Potrzeby kadrowe szkoły*

Stan i kompetencje kadry Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy zostały opisane w punkcie 4.2. Nie występuje obecnie konieczność dodatkowego zatrudniania nowych pracowników, zarówno pedagogicznych, jak i niepedagogicznych, w tym w związku z przekształceniem szkoły w 8-klasową oraz z utworzeniem klasy 7 (w roku szkolnym 2017/2018) i 8 (w roku szkolnym 2018/2019). Szkoła działa w ramach zespołu szkół, część nauczycieli pracuje w gimnazjum, posiada odpowiednie kwalifikacje i kompetencje do nauczania przedmiotów w klasach 7 i 8.

#### *Potrzeby inwestycyjne szkoły*

Budynek szkoły jest położony jest w okolicach centrum miejscowości Kąkolewnica. Składa się z trzech części, połączonych ze sobą, do których należą: 2 piętrowy budynek (trzy kondygnacje), zajmowany przez Szkołę Podstawową, parterowy budynek zajmowany przez Gimnazjum oraz wspólna hala gimnastyczna. Budynek jest dostosowany do potrzeb uczniów niepełnosprawnych na poziomie parteru, dostęp do wyższych kondygnacji szkoły podstawowej jest utrudniony (klatka schodowa, brak windy).

Hala gimnastyczna przylega do części należącej do Gimnazjum, z której korzystają także uczniowie szkoły podstawowej. W hali znajduje się pełnowymiarowe boisko do piłki koszykowej, piłki siatkowej, kort tenisowy oraz boisko do piłki ręcznej. Wyposażenie hali to 2 bramki do piłki ręcznej, 2 mobilne kosze, 4 kosze do mini koszykówki, słupki do rozstawienia siatki, sześć mobilnych trybun.

W części budynku należącym do szkoły podstawowej znajduje się 11 pracowni rozmieszczonych na 3 kondygnacjach z przeznaczeniem na:

- nauczanie początkowe – 8
- pracownia języka polskiego - 1, pracownia matematyki – 1, pracownia komputerowa – 1.
- świetlicę - 1, salę rewalidacji - 1, salę zabaw – 1.

W części gimnazjum znajduje się 11 pracowni rozmieszczonych na 2 kondygnacjach z przeznaczeniem na pracownię języka polskiego - 2, pracownię biologii i geografii – 1, pracownię matematyki – 3, pracownię chemii i fizyki – 1, pracownię językową – 1, pracownię historii – 1, pracownię komputerową – 1, pracownię zajęć artystycznych -1.

W szkole znajdują się dwa pomieszczenia biblioteczne. Jedno pomieszczenie znajduje się w części gimnazjalnej na piętrze o powierzchni ok. 30 m<sup>2</sup>, drugie pomieszczenie znajduje się na 2 piętrze części należącej do szkoły podstawowej – ok. 35 m<sup>2</sup>. W obu bibliotekach dostępnych jest ok. 2000 woluminów.

W związku z reformą oświaty w kolejnych latach pomieszczenia gimnazjum wraz z wyposażeniem zostaną przeznaczone dla potrzeb szkoły podstawowej.

### *Stan wyposażenia pracowni*

Dostępność komputerów: w szkole podstawowej i gimnazjum znajdują się 2 klasopracownie w których znajdują się komputery klasy PC zakupione w ramach projektów UE realizowanych w latach 2005 i 2007 przez MEN oraz przekazane w ramach umowy poleasingowej. Razem: 35 komputerów. W klasopracowniach rozmieszczone są pojedyncze zestawy komputerowe klasy PC do wykorzystania przez nauczycieli podczas zajęć. W roku 2007 Szkoła została wyposażona w zestawy komputerowe w ramach projektu EFS do korzystania z biblioteki internetowej tzw. Internetowe Centrum Informacji Medialnej (ICIM). Uczniowie mogą korzystać z komputerów w ramach zajęć edukacyjnych.

Sieć komputerowa w szkole była tworzona na przestrzeni lat 2003 – 2007. Obecnie szkoła posiada przestarzałą i od dłuższego czasu niemodernizowaną i nierozbudowywaną sieć komputerową. Dostęp do sieci mają komputery rozmieszczone w pracowniach komputerowych szkoły podstawowej i gimnazjum, komputery w pokoju nauczycielskim, w 5 pracowniach rozmieszczonych w szkole (3 w szkole podstawowej i 2 w gimnazjum), sekretariaty oraz biblioteka w szkole podstawowej. Zasięg bezprzewodowej sieci komputerowej jest bardzo mały.

Istnieje potrzeba utworzenia nowej sieci komputerowej oraz sieci bezprzewodowej oraz uzyskanie dostępu do Internetu w postaci stabilnego szerokopasmowego łącza.

Stan sprzętu komputerowego zakupionego ponad 10 lat temu oraz fakt, że komputery są umieszczone na stałe w sali komputerowej, pozwala na prowadzenie zajęć jedynie w formie zajęć stacjonarnych (zajęcia informatyczne). Taki sposób użytkowania komputerów wymaga wcześniejszej rezerwacji sali. Konieczność wykorzystania pracowni w pierwszym rzędzie do

prowadzenia zajęć z informatyki, a także niemożność instalacji nowoczesnego oprogramowania oraz powolna praca komputerów (sprzęt nie ma parametrów m.in. do obsługi nowoczesnych multimedii) nie pozwala na zaplanowanie zajęć dla całych zespołów klasowych w trakcie realizacji zajęć z innych przedmiotów. Tym samym nie jest możliwa realizacja złożeń określonych w podstawie programowej:

*Szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.*

*Szkoła ma również przygotowywać ich do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.*

(...)

*Podstawowe zadanie szkoły – alfabetyzacja w zakresie czytania, pisania i rachowania – wymaga poszerzenia o alfabetyzację w zakresie umiejętności rozwiązywania problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki oraz na lepsze zrozumienie, jakie są obecne możliwości technologii, komputerów i ich zastosowań.*

Wskazany powyżej problem nie pozwala na wdrożenie w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy rozwiązań pozwalających na korzystanie z technologii ICT na różnych przedmiotach. **Rozwiązaniem problemu byłby zakup nowoczesnej pracowni mobilnej, dostosowanej do liczebności oddziałów klasowych, z sieciowym urządzeniem wielofunkcyjnym oraz z możliwością korzystania w każdej sali szkolnej zgodnie z potrzebami nauczycieli i uczniów.** Zakup wymaga umożliwienia na terenie całego budynku szkoły dostępu do sieci zdalnej (wi-fi).

Nauczyciele w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy mają ograniczone możliwości korzystania z komputera oraz tablicy interaktywnej w klasach (pracowniach). Do dyspozycji nauczycieli przeznaczone są tylko dwie sale wyposażone w tablice interaktywne (sale komputerowe). Utrudnia to znacząco planowanie i prowadzenie zajęć z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, ze względu na ograniczone możliwości udostępnienia nauczycielom zasobów sprzętowych do przygotowywania zajęć (indywidualny dostęp dla nauczycieli do sprzętu i pracowni w czasie, gdy uczniowie nie są obecni w pracowni) oraz niewielki zasób wyposażenia do prowadzenia tego typu zajęć w szkole podstawowej w oparciu o nowoczesny sprzęt i oprogramowanie. Warto wskazać, że w szkole obecnie funkcjonuje równolegle 12 zespołów klasowych, zaś w kolejnych 2 latach liczba ta zwiększy się do 16. Zgodnie z opinią uzyskaną w trakcie wywiadów oraz warsztatów diagnostycznych, na potrzeby rozszerzenia oferty szkoły i planowanych zajęć konieczny jest zakup co najmniej 4 zestawów tablic interaktywnych lub urządzeń równoważnych wraz z urządzeniami mobilnymi dla nauczycieli jako wyposażenia sal

zajęciowych, umożliwiającymi im skuteczne przygotowanie do zajęć, aby umożliwić korzystanie z technologii ICT w nauczaniu.

Istotne znaczenie dla procesu nauczania ma jednak nie tylko stan infrastruktury (budynek i jego otoczenie), ale przede wszystkim zaopatrzenie szkoły w konieczne pomoce dydaktyczne, gdyż pozwalają one przetłumaczyć abstrakcyjne często opisy, zasady i prawa na zrozumiałe i dotykane zjawiska. Są również atrakcyjne dla uczniów i nauczycieli, zwiększają komfort nauki i motywację do uczestnictwa w zajęciach. Mają więc ważne znaczenie dla poprawy procesu dydaktycznego w szkole i osiągniętych wyników nauczania/uczenia się.

Wyposażenie sal dydaktycznych zarówno w szkole podstawowej, jak i w gimnazjum stanowią meble i pomoce dydaktyczne zakupione w większości kilkanaście lat temu (przed rokiem 2007) i uzupełnianie sporadycznie. W ostatnich latach zakupiono jedynie tablice interaktywne oraz palnik gazowy do pracowni chemicznej. Sprzęt, który są wyposażone pracownie, jest w dużej mierze zużyty w toku eksploatacji, częściowo zdekompletowany i nieużyteczny. W szczególności w szkole podstawowej odczuwalny jest brak funkcjonalnie wyposażonej pracowni przyrodniczej oraz matematycznej w odniesieniu do liczebności oddziałów klasowych (zbyt mała liczba pomocy i zestawów pomocy). Ich wyposażenie wymaga uzupełnienia, aby możliwa była realizacja wszystkich tematów zajęć w ramach podstawy programowej z zastosowaniem różnorodnych metod, w tym zajęć prowadzonych metodami eksperymentalnymi.

Tabela 2. Zestawienie posiadanych pomocy dydaktycznych i wyposażenia pracowni

Nazwa pracowni	Nazwa pomocy dydaktycznej /wyposażenia/	Ilość w szt.
<b>Pracownia historyczna</b>	Mapy historyczne	10 kpl.
<b>Pracownia komputerowa (2 sale)</b>	Łazik na baterie	6 szt.
	Skaner	1 szt.
	Wideoprojektor EPSON	1 szt.
	Wideoprojektor Benq	1 szt.
	Zestawy komputerowe	12 szt.
	Rzutnik slajdów	1 szt.
	Projektor	1 szt.
	Rzutnik foliogramów	1 szt.
	Tablica interaktywna	2 szt.
	Projektor Benq	1 szt.
	Projektor multimedialny	1 szt.
	Komputer z monitorem	4 szt.
	Komputer uczniowski	9 szt.
	Notebook	4 szt.
	Laptop	1 szt.
<b>Pracownia języka polskiego</b>	Tablice j. polski	3 szt.
	Plansze j. polski	9 szt.
<b>Pracownia geograficzno - przyrodnicza</b>	Mapy geograficzne	50 szt.
	Plansze geograficzne	21 szt.
	Globusy	13 szt.
	Mikroskop	4 szt.
	Mikroskop szklany	2 szt.
	Tablice przyrodnicze	2 kpl.
<b>Pracownia geograficzna</b>	Kompas	2 szt.
	Busola	6 szt.

Nazwa pracowni	Nazwa pomocy dydaktycznej /wyposażenia/	Ilość w szt.
<b>Pracownia fizyczna</b>	Generator elektryczny (akustyczny)	1 szt.
	Transformator Małej mocy	1 szt.
	Prawo Hooke`a – przyrząd do demonstracji	1 szt.
	Zestaw tablic fizyka III	1 szt.
	Tablica – tarcza Newtona z silniczkami	1 szt.
	Pole magnetyczne wokół prostoliniowego	1 szt.
	Sześciany do wyznaczenia gęstości	1 szt.
	Dynamometr	4 szt.
	Woltomierz szkolny	1 szt.
	Miliamperomierz szkolny	1 szt.
	Linka do analizy fali	1 szt.
	Lustra wypukłe, wklęsłe bezpieczne	1 kpl.
	Lustra płaskie bezpieczne	1 kpl
	Lustro wielokształtne	1 kpl
	Magnes podkowiasty	1 szt.
	Magnes sztabkowy	1 szt.
	Przewody elektryczne specjalistyczne	6 szt.
	Soczewki dwuwypukłe	2 kpl
	Soczewki dwuwklęsłe	1 kpl
	Zestaw do badań prawa Archimedesesa	1 kpl
Cyrkiel	1 szt.	
Ekierka	1 szt.	
Koło Maxwella	1 szt.	
Zestaw sprężyn	1 kpl	
<b>Pracownia chemiczna</b>	Tablica dydaktyczna	5 szt.
	Tablica magnetyczna	1 szt.
	Modele chemiczne	1 kpl
	Układ okresowy pierwiastków	1 szt.
	Pehametr	1 szt.
	Palnik gazowy Bunsena	1 szt.
<b>Pracownia matematyczna</b>	Tablice matematyczne	6 szt.
	Bryły przestrzenne, geometryczne	6 szt.
	Diagram kołowy	1 szt.
	Cyrkiel + przyssawka	1 szt.
	Linijka drewniana	1 szt.

Źródło: Dane własne

Zgodnie z postulatami nauczycieli w trakcie warsztatów diagnostycznych, konieczne dla realizacji zajęć opartych na aktywnym zaangażowaniu uczniów (eksperyment, doświadczenia) byłoby uzupełnienie elementów wyposażenia pracowni nauk przyrodniczych, w celu utworzenia w szkole w pełni wyposażonej pracowni do zajęć z przedmiotów przyrodniczych, w tym przede wszystkim w sprzęty i pomoce umożliwiające pracę w małych zespołach (odpowiednia liczba kompletów), w celu umożliwienia pracy zindywidualizowanej (podział zespołu klasowego na mniejsze grupy mające dostęp do koniecznych pomocy). Jako pożądane zostały wskazane zakupy mierników cyfrowych oraz drukarki 3-D.

W związku z reformą systemu oświaty i przekształceniem szkoły w 8-klasową, konieczne jest uzupełnienie wyposażenia i pomocy dydaktycznych pracowni matematycznej o pomoce do zajęć dla klas 7 i 8, a także uzupełnienie przedmiotów przyrodniczych: geograficznej, biologicznej, chemicznej i fizycznej o pomoce, których nie posiadają pracownice gimnazjalne.

Konieczny jest także zakup pomocy do realizacji zajęć nauki programowania i robotyki (zgodnie z nową podstawą programową).

Trzeba jednak wskazać, że nawet najlepsze i najnowocześniejsze pomoce naukowe czasami przekształcają się w nieużywane gadżety techniczne, nieprzynoszące żadnego pożytku uczniom. Przykładem mogą być interaktywne tablice szkolne, które bez odpowiedniego przeszkolenia nauczycieli i bez wykorzystania odpowiednich materiałów lekcyjnych do nich przeznaczonych pozostają wyłącznie ozdobą szkoły lub pełnią funkcję ekranów do wyświetlania materiałów audiowizualnych. Zakup elementów wyposażenia szkoły do celów dydaktycznych musi być zatem przemyślany i połączony ze szkoleniami nauczycieli, analizą funkcjonalności w odniesieniu do kompletności zakupów oraz monitoringiem efektywności wykorzystania zakupionych pomocy i wyposażenia. W tym kontekście należy zauważyć, że wdrożenie w szkole rozwiązań cyfrowych wymaga także dostosowania i unowocześnienia infrastruktury sieciowej, w celu umożliwienia jednoczesnego korzystania z komputerów podłączonych do Internetu przez większą niż obecnie liczbę użytkowników. Konieczne jest także zakupienie oprogramowania oraz zapewnienie szkoleń dla nauczycieli w zakresie koniecznym do sprawnego posługiwania się narzędziami TIK.

### *Potrzeby organizacyjne*

Na potrzeby organizacyjne szkoły mają wpływ: otoczenie społeczne szkoły, osiągnane efekty dydaktyczne oraz czynniki pedagogiczne.

#### *1) otoczenie społeczne*

Szkoła Podstawowa w Kąkolewnicy położone jest w gminie wiejskiej. Najbliższe miasta to Międzyrzec Podlaski (13 km), Kock (36 km), Biała Podlaska (39 km) i Lublin (85 km). Liczba ludności w gminie Kąkolewnica spada: w latach 2013-2015 liczba ludności spadła z 8372 osób do 8269 osób, to jest o 103 osoby, spadła także liczba osób w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym. Spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym spowodowany jest w głównej mierze czynnikami ekonomicznymi i migracją osób w wieku produkcyjnym poza teren gminy – podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców jest rolnictwo, a średnia powierzchnia gospodarstwa nie przekracza 5 ha, co przekłada się na niskie dochody uzyskiwane z rolnictwa. Podmioty gospodarcze na terenie gminy koncentrują się na handlu i usługach, działają w skali lokalnej. Są to w większości małe firmy rodzinne, zatrudniające do 10 pracowników. O słabej sytuacji ekonomicznej świadczy także wysoki wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej. Wynosi on dla gminy 10,2% i jest nieco niższy niż dla powiatu radzyńskiego, który wynosi 11,5% (dane GUS, 2015 r.). Bezrobocie rejestrowane w gminie wynosiło w 2015 r. 401 os., tj. 7,9% wszystkich mieszkańców w wieku produkcyjnym.

W najbliższym otoczeniu szkoły, funkcjonują jedynie instytucje kultury o znaczeniu lokalnym, mogące w ograniczonym zakresie wspierać działania szkoły, takie jak Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka Gminna. Przy istniejących problemach ekonomicznych mieszkańców i znacznej odległości od ośrodków miejskich, w których zlokalizowane są większe instytucje kultury (Lublin) oraz edukacji pozaszkolnej, oznacza to, że uczniowie szkoły nie mają realnego dostępu do pozaszkolnych form edukacji i udziału w kulturze.

Według danych z marca 2017 r. w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy w kl. 1-6 uczy się łącznie 265 uczniów, w tym 109 dziewcząt i 156 chłopców. Dane demograficzne wskazują, że **do klas 1 w roku 2017, 2018 i 2019 dołączy corocznie od 30 do 40 uczniów**. Oznacza to, że



liczba uczniów w szkole w następnych trzech latach w klasach 1-6 pozostanie na podobnym poziomie w stosunku do stanu obecnego. Wzrost liczby uczniów w szkole nastąpi w związku z utworzeniem oddziałów dla klas 7 i 8.

Tabela 3. Charakterystyka uczniów Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy w r. szk. 2016/17

Klasa		I	II	III	IV	V	VI	Razem
L. uczniów	Ogółem	31	34	43	37	43	35	265
	Dziewczęta	14	16	22	14	24	19	109
Korzystających ze świetlicy		8	18	21	9	17	13	86
Z rodzin niepełnych		1	2	2	5	2	4	16
Z rodzin patologicznych		1	1	-----	-----	1	2	5
Otrzymujących stypendium socjalne		5	9	10	8	7	9	48
Otrzymujących darmowe posiłki/ GOPS (MOPR, sponsorzy)		5	4	5	4	3	1	22
Objętych pomocą logopedyczną		3	2	2	-	-	-	7
Posiadających opinie PPP		4	2	3	4	2	2	17
Posiadających orzeczenia o niepełnosprawności		1	2	-	1	1	-	5
Sprawiających trudności wychowawcze		2	-	3	1	5	-	11
Mający trudności w nauce		9	7	5	7	1	5	34
Zdolnych		4	5	-	5	3	-	17

Źródło: Dane własne

Charakterystyka uczniów w odniesieniu do problemów społecznych została przedstawiona w powyższej tabeli. Dane w niej prezentowane wskazują, że otoczenie społeczne ma znaczący wpływ na planowanie i organizację zajęć w szkole. Stosunkowo duża jest liczba uczniów z problemami rodzinnymi – 16 uczniów (6%) pochodzi z rodzin niepełnych, 5 uczniów (1,9%) z rodzin zaniedbanych środowiskowo (patologicznych). 48 uczniów (18,1%) korzysta z form pomocy społecznej (stypendium socjalne), co potwierdza wcześniejszą obserwację na temat niskich dochodów gospodarstw domowych w Gminie Kąkolewnica. 17 uczniów (6,4%) posiada opinie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych, dotyczące dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły. W roku szkolnym 2016/17 do szkoły uczęszczali uczniowie z niepełnosprawnościami – 5 osób (niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim, niepełnosprawność ruchowa, słabe widzenie, autyzm dziecięcy). Niewielki odsetek uczniów sprawia trudności wychowawcze (4,2 %).

## 2) efekty dydaktyczne

12,8% uczniów szkoły ma trudności w opanowaniu materiału nauczania. 17 uczniów (6,4%) posiada stwierdzone uzdolnienia: sportowe, plastyczne, naukowe, manualne.

Poza uczniami o stwierdzonych zdolnościach, w szkole funkcjonuje duża grupa uczniów, którzy osiągają wysokie wyniki w nauce i potrzebują wsparcia w odkrywaniu i rozwijaniu własnych zdolności i zainteresowań. Analiza wyników uczniów wskazuje bowiem, że w poszczególnych rocznikach klas 4-6 około 50-70% uczniów osiąga średnią ocen 4 z trzech lub więcej przedmiotów (z zestawienia wyłączone zajęcia sportowe oraz katechezę).

Uczniowie zamieszkują (wg miejsca zameldowania) na terenie Gminy Kąkolewnica. W sumie 38% uczniów dojeżdża (korzysta z dowozu zapewnianego przez szkołę), 32,4% uczniów korzysta z możliwości spędzania czasu w świetlicy szkolnej.

Wyniki szkoły na sprawdzianie klas 6 w latach 2014-2016 przedstawiają się następująco (tabela).

Tabela 4. Wyniki sprawdzianu klas 6 za lata 2014-2016

Szkoła Podstawowa w Kąkolewnicy	Wynik średni (%)	Stanin szkoły	Wynik średni z języka polskiego (%)	Wynik średni z matematyki (%)
2013/2014	58,85	7	69,5	48,2
2014/2015	69,05	6	69,9	68,2
2015/2016	54,25	7	70,0	38,5

Dane: OKE Kraków

Wyniki szkoły w 2016 były niższe od średnich wyników dla szkół podstawowych Gminy Kąkolewnica: średni wynik szkoły wyniósł 54,25% (dla Gminy Kąkolewnica średnia 61,3%) wynik z j. polskiego wyniósł 70% (dla szkół Gminy Kąkolewnica: 71,7%), zaś z matematyki jedynie 38,5% (dla Gminy Kąkolewnica – 50,5%). Uczniowie najstąbiej wypadają w zakresie sprawności matematycznych oraz wykorzystania wiedzy w praktyce (rozumowanie, wykorzystanie wiedzy w praktyce).

Należy tu jednak zauważyć, że średnie wyniki sprawdzianów klas 6 dotyczą wyłącznie uczniów ostatniej klasy danej szkoły, którzy przystąpili do egzaminu. Nie można więc na ich podstawie wnioskować o umiejętnościach innych uczniów, przede wszystkim tych uczęszczających do klas niższych, do których będą skierowane zajęcia w proponowanym projekcie. Z tego powodu w trakcie rekrutacji do zajęć dodatkowych należy wziąć pod uwagę wyniki uczniów osiągnane w szkole na poszczególnych poziomach edukacji.

### 3) czynniki pedagogiczne

Według opinii Dyrekcji szkoły oraz analizy dokumentacji dotyczącej kwalifikacji nauczycieli (punkt 4.2), nauczyciele Szkoły Podstawowej w Kąkolewnicy są dobrze przygotowani do wykonywania zawodu i prowadzenia zajęć w szkole, z wyłączeniem potwierdzonych kwalifikacji i kompetencji w zakresie stosowania metod i pomocy cyfrowych (TIK) u większości nauczycieli. Niewielu nauczycieli w ramach doskonalenia zawodowego aktualizowało swoją wiedzę i umiejętności w zakresie metod aktywizujących, w tym opartych o metodykę pracy skierowaną na wykorzystanie eksperymentu i doświadczenia.

Jako podstawowy obszar problemowy, z jakim muszą mierzyć się nauczyciele szkoły należy wskazać:

1. część uczniów rozpoczęła naukę w szkole w wieku 6 lat (obniżenie wieku szkolnego) - problemy adaptacyjne oraz komunikacyjne dzieci, które rozpoczęły naukę w wieku 6- lat;
2. problemy zdrowotne zwłaszcza u dzieci kl.1-3 wynikające m.in. ze złych przyzwyczajień (nadwaga, wysoka zachorowalność wynikająca z biernego trybu życia), która przekłada się na niską frekwencję w szkole części uczniów, co z kolei prowadzi do problemów w nauczaniu, a także występowanie problemów związanych z mową u uczniów młodszych (nieprawidłowa mowa).
3. problemy związane z negatywnym odbiorem przez uczniów tradycyjnych zajęć szkolnych – poza szkołą uczeń ma powszechny dostęp do urządzeń cyfrowych oraz



Internetu, jest to świat o wiele bardziej interesujący i angażujący czasowo, niż zajęcia i zadania edukacyjne; dodatkowo większy dostęp do cyfrowych źródeł wiedzy sprawia, że nauczyciel przestaje być autorytetem w sprawach wiedzy, zwłaszcza dotyczących nowoczesnych technologii i ich wykorzystania.

4. zagrożenie wykluczeniem społecznym i silne poczucie nierówności u większości uczniów związane z ograniczonymi możliwościami finansowymi rodzin, brakiem w otoczeniu instytucji kultury i edukacji, co skutkuje brakiem dostępu do dóbr i usług cywilizacyjnych (m.in. kino, teatr, zajęcia dodatkowe itp.)<sup>4</sup>.

Należy tu jednak zwrócić uwagę, że zaletą szkoły jest fakt dużej integracji szkoły i środowiska społecznego. Specyfika stosunkowo niewielkiej szkoły działającej w lokalnym środowisku sprawia, że niemal wszyscy uczniowie i rodzice się znają, zaś część nauczycieli to także sąsiedzi. Zwykle oznacza to, że ich wiedza o dzieciach oraz o warunkach domowych uczniów jest nieporównywalnie większa niż w mieście, gdzie stykają się z uczniem tylko podczas lekcji, a z rodzicami na zebraniach.

### *Potrzeby organizacyjne – stan obecny i konieczne zmiany*

Poza zajęciami wynikającymi z programów zajęć poszczególnych przedmiotów nauczania, w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy prowadzone są różnorodne zajęcia pozalekcyjne i dodatkowe. Potrzeba ich organizowania wynika z diagnozy potrzeb uczniów, w tym wynikających z czynników zdrowotnych i środowiskowych, a także z deklarowanej przez uczniów i ich rodziców chęci uczestnictwa w proponowanej przez nauczycieli formule zajęć.

1. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze
2. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów,
3. Zajęcia artystyczne i kulturalne
4. Inne – np. sportowo-rekreacyjne, koło religijne

Propozycja zajęć pozalekcyjnych jest związana w pierwszym rzędzie z potrzebą wyrównania wiedzy z poszczególnych przedmiotów i rozwijaniem zainteresowań uczniów. Na zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne uczęszczają głównie uczniowie, którzy posiadają orzeczenia i opinie poradni pedagogiczno – psychologicznej. Są to zajęcia realizowane dla uczniów kl.1-3.

Koła zainteresowań są związane z potrzebą rozwoju własnego uczniów, ich uzdolnień i hobby, to oni sami często wychodzili z propozycją niżej wymienionych zajęć. Część zajęć była sugerowana przez rodziców uczniów.

W corocznym planie zajęć pozalekcyjnych znajdowały się również zajęcia przygotowujące do sprawdzianu po klasie 6 (j. polski, j. angielski, matematyka), jednak w związku z reformą oświaty nie będą one obecnie potrzebne.

<sup>4</sup> Badania GUS wskazują, że w 2012 r. w gospodarstwach domowych na bilety wstępu do teatrów, instytucji muzycznych i kina wydano przeciętnie na 1 osobę 22,20 zł. Na bilety wstępu do tych instytucji, gospodarstwa w miastach wydały 30,72 zł na osobę, a na wsi już tylko 8,88 zł. W badaniu zaznaczyły się wyraźne różnice między miastem a wsią, wynikające głównie z ograniczonego dostępu mieszkańców wsi do instytucji kultury tzw. wysokiej (teatry, opery, filharmonie).

Uczniowie szkoły chętnie uczestniczą w zajęciach pozalekcyjnych, co potwierdza dobra frekwencja na tych zajęciach (pomiędzy 80 a 90%). Często jeden uczeń korzysta z kilku rodzajów zajęć.

Okolo 38 % uczniów to uczniowie dojeżdżający. Z tego względu nauczyciele starają się prowadzić zajęcia dodatkowe bezpośrednio przed lekcjami lub po lekcjach.

Większość zajęć odbywa się w wymiarze 1 lub 2 godzin tygodniowo dla grupy. W zajęciach dodatkowych w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy mogą brać udział wszystkie dzieci zgłaszające taką potrzebę, w tym osoby z niepełnosprawnościami. Zestawienie zajęć wg liczby godzin poświęconych na ich realizację w roku szkolnym 2016/2017 oraz zdiagnozowanych potrzeb przedstawia tabela.

Lp.	Rodzaj działania	Opis stanu obecnego (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).	Opis zdiagnozowanych potrzeb (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).
1	Realizacja projektów edukacyjnych w szkołach lub placówkach systemu oświaty	-	-
2	Realizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia dla uczniów lub słuchaczy mających trudności w spełnianiu wymagań edukacyjnych, wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego;	Rok szkolny 2016/2017 Zajęcia dodatkowe kl. IIIb (zajęcia wyrównawcze dla uczniów mających trudności w nauce); 1godz./tyg.; 4 ucz. Zajęcia wyrównawcze w kl. IIb; 1godz./tydz.; 4 ucz. Zajęcia wyrównawcze w kl. IIa; 1godz./tydz.; 4 ucz. Zajęcia wyrównawcze w kl. Ib; 1godz./tydz.; 6 ucz. Zajęcia wyrównawcze w kl. IIIb; 1godz./tydz.; 2 ucz. Zajęcia wyrównawcze w kl. Ia; 1godz./tydz.; 5 ucz.	1) "I really speak English", zaj. dyd.-wyr., kl. 4, 1 gr. x 6 os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata)
3	Realizacja różnych form rozwijających uzdolnienia;	Edukacja przez szachy w szkole kl. II (rozwijanie i zwiększenie umiejętności matematycznych); 2 godz./tydz.; 17 ucz. Koło matematyczne kl. IIIa (rozwijanie zainteresowań matematycznych); 1godz./tydz.; 7 ucz.	1) „Tik Tak Tik Tak matematyka oknem na świat”, komp. matematyczne i ICT; kl.4-8, 2 gr. x 12 os. x 2 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata); 2) „Po nitce do kłębka – odkrywamy tajemnice naszej planety”, zaj. z zakr. przyrody/geografii, kl.4-8, 1 gr. x 8 os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata); 3) „Z Wielką Brytanią za pan brat”, komp. komunikacji w j. angielskim, kl. 2-3, 2 gr. x 8-10 os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata); 4) „JĘZYK ANGIELSKI Z TIK ? TAK!”, kl. 4-6, 2 gr. x 10 os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata);

Lp.	Rodzaj działania	Opis stanu obecnego (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).	Opis zdiagnozowanych potrzeb (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).
			<p>5) „Geometria wokół nas”, komp. matematyczne, pomiary, wykonanie makiety rzeczywistych obiektów, kl. 4-6, 1 gr. x 10 os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata)</p> <p>6) „Młodzi eksperymentatorzy”, komp. przyrodnicze, doświadczenia/eksperymenty chemiczne i fizyczne, kl. 7-8, 1 gr. x 10 os. x 1 godz./tyg. x 20 tyg. (x 2 lata)</p> <p>7) JAK DZIAŁA ŚWIAT?, kl. 1-3, 1 gr. x 8-12os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata). Pytania o otaczający świat, obserwacje, eksperymenty; Wdrożenie zastosowań TIK w edukacji scenariuszy i pomocy z bezpł. platform eduk, np. <a href="http://www.scenariuszelekcji.edu.pl/">http://www.scenariuszelekcji.edu.pl/</a>.</p> <p>8) GRAMY W PIKTOGRAMY, kl. 1-3, 1 gr. x 8-12os. x 1 godz./tyg. x 30 tyg. (x 2 lata). Wdrożenie pakietu eduk. „Gramy w piktogramy” (proj. innowacyjny POKL 2007-2013): komp. matematyczne, aktywizacja poznawcza uczniów, rozw. problemów we współpracy, eksperymenty, użycie j. symbolicznego.</p> <p>9) „I ty możesz zostać programistą” zajęcia z programowania. Liczba grup: kl. 1-3 - 1 grupa x 8 os. x 30 godz./rok, kl. 4-7 - 2 gr. x 8 os. x 15 godz./rok.</p>
4	Wdrożenie nowych form i programów nauczania;	W klasach 1-3 realizowano program innowacji pedagogicznej: „Szachy w szkole” oraz program innowacyjny realizowany w klasach III „Mali szkolni ratownicy”; rok szkolny 2014/2015, 2015/16 i 2016/17	
5	Tworzenie i realizacja zajęć w klasach o nowatorskich rozwiązaniach programowych,	-	-

Lp.	Rodzaj działania	Opis stanu obecnego (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).	Opis zdiagnozowanych potrzeb (Nazwa/charakter zajęć, liczba godzin tygodniowo, poziom edukacyjny, liczba uczestniczących uczniów, uwagi).
	organizacyjnych lub metodycznych;		
6	Organizacja kółek zainteresowań, warsztatów, laboratoriów dla uczniów lub słuchaczy;	SKS dziewczęta kl. V (zajęcia rozwijające zainteresowania sportowe); 1godz./tydz.; 11 ucz.	-
7	Nawiązywanie współpracy z otoczeniem zewnętrznym szkoły lub placówki systemu oświaty w celu realizacji programów edukacyjnych;	Szkoła współpracuje z GOK w Kąkolewnicy, Parafią Rzymsko-Katolicką pw. Św. Filipa Neri w Kąkolewnicy, Jednostką OSP w Kąkolewnicy,	-
8	Wykorzystanie narzędzi, metod lub form pracy wypracowanych w ramach projektów, w tym pozytywnie zwalidowanych produktów projektów innowacyjnych, zrealizowanych w latach 2007-2013 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki;	-	-
9	Realizacja zajęć organizowanych poza lekcjami lub poza szkołą.	Uczniowie uczęszczają na zajęcia organizowane przez Gminny Ośrodek Kultury (zajęcia taneczne, zajęcia plastyczne, zajęcia sportowe)	Wyjazdy edukacyjne do centrów nauki, ośrodków oferujących możliwości czynnego udziału w zajęciach, parków narodowych itp.
10	Nauczanie eksperymentalne	-	-
11	Indywidualizacja pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych	Bieżąca praca z uczniem na lekcji – IPET (16 uczniów) Zajęcia logopedyczne (3 uczniów) Zajęcia rewalidacyjne (6 uczniów) Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze (25 uczniów) Zajęcia terapeutyczne (5 uczniów)	-

Dane własne

Po uwzględnieniu liczby godzin przeznaczanych na realizację poszczególnych typów zajęć, wyraźnie rysuje się przewaga liczby godzin i uczestników zajęć o charakterze dydaktyczno-wyrównawczym oraz rewalidacyjnym. Jest to minimalny wymiar, odpowiadający zaleceniom wynikającym z opinii poradni psychologiczno-pedagogicznych.

O wiele mniej godzin zajęć przeznaczają się na realizację form rozwijających uzdolnienia – tylko 3 godziny w tygodniu dla uczniów kl. 1-3. Biorąc pod uwagę liczbę godzin w stosunku do liczby uczniów o stwierdzonych uzdolnieniach oraz osiągających wysokie wyniki (oceny 4,0 z co najmniej 3 przedmiotów), uczestnicy warsztatów diagnostycznym postulowali zwiększenie liczby godzin zajęć o charakterze zajęć dydaktyczno-wyrównawczych w zakresie języka obcego dla uczniów I etapu edukacyjnego (minimum 1 godzina), a także rozwijających umiejętności i zainteresowania<sup>5</sup> dla uczniów klas 1-3 o minimum 5 godzin tygodniowo oraz zwiększenie liczby godzin zajęć o charakterze zajęć rozwijających dla uczniów klas 4-8 minimum o 10-11 godzin tygodniowo, przy możliwości realizacji w/w zajęć metodami aktywnymi, eksperymentalnymi z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, co jest uwarunkowane poprawą stanu szkolnej infrastruktury i wyposażenia. Nauczyciele postulowali uwzględnienie w szerszym zakresie zajęć z języków obcych, przedmiotów przyrodniczych, matematycznych i wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Zajęcia powinny być prowadzone z wykorzystaniem aktywnych metod (metody doświadczenia, eksperymentu, nastawione na nabywanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy, analizy własnych obserwacji, planowania eksperymentów w celu sprawdzenia założeń teoretycznych, stosowania wiedzy w praktyce itp.), w szczególności w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i informatycznych.

W trakcie wywiadów z uczniami, nauczyciele je prowadzący zbierali informacje o typach zajęć, w których uczniowie chcieliby uczestniczyć. Wskazania uczniów dotyczyły rozwijania własnych pasji i zainteresowań w zakresie: programowania, edycji i grafiki komputerowej, fotografii, gry na instrumentach, języka obcego, plastyki, sportu oraz „ciekawych zajęć” z wykonywaniem doświadczeń, możliwościami pracy zespołowej oraz aktywnymi działaniami podejmowanymi przez samych uczniów. Uczniowie wskazywali także na zainteresowanie różnego rodzaju zajęciami z wykorzystaniem technologii cyfrowych. Według informacji uzyskanych od nauczycieli (warsztat diagnostyczny), pożądaną z punktu widzenia potrzeb uczniów jest organizowanie zajęć w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, w szczególności oddziałujących na stosowanie wiedzy w praktyce i powiązanie wiedzy z jej zastosowaniem, a także zajęć z języka angielskiego, ukierunkowanych na praktyczne używanie języka. Dla zapewnienia właściwych efektów zajęć konieczne jest wdrożenie ich w trakcie co najmniej dwóch lat szkolnych, co pozwoli na ocenę i ewaluację zajęć po zakończeniu pierwszego cyklu realizacji oraz wprowadzenie niezbędnych poprawek i zmian do wypracowanych narzędzi, metod i programów.

<sup>5</sup> W art. 64 ust. 1 ustawy o systemie oświaty ustawodawca wyraźnie odróżnił zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej (pkt 5)) oraz zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów (pkt 6)). Rozróżnienie to znalazło swój wyraz w opisie typów projektów dla działania 12.2, zawartym w SzOOP RPO WL, gdzie dla zajęć prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej wskazano typ projektu 1 lit. c), zaś dla zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów typ projektu 1 lit. a).



W trakcie wywiadów oraz warsztatów diagnostycznych, jako działania pożądane wskazano potrzebę troski o dopasowanie siatki zajęć pozalekcyjnych do tygodniowego rozkładu zajęć uczniów, zapewnienia możliwości korzystania wszystkim uczniom z proponowanych zajęć poprzez organizację dowozu do szkoły, a także uwzględnienie w planowanych zajęciach nie tylko obserwacji nauczycieli, ale także preferencji uczniów. Uczniowie wskazywali na konieczność urozmaicenia i wzbogacenia tematyki zajęć i metod ich prowadzenia. Jako jedną z ważniejszych kwestii do rozwiązania wskazano konieczność stworzenia systemu motywacji uczniów do uczestnictwa w zajęciach dodatkowych, np. poprzez wprowadzenie ocen za prace realizowane w trakcie tych zajęć. W ocenie Dyrekcji szkoły oraz nauczycieli (warsztaty diagnostyczne) wdrożenie nowych tematów, sposobów pracy i metod dla większości przedmiotów i zajęć dodatkowych jest uzależnione od poprawy infrastruktury szkolnej, w szczególności w zakresie wyposażenia pracowni, dostępności pomocy dydaktycznych oraz narzędzi i pomocy cyfrowych, a także podniesienia kwalifikacji nauczycieli.

Na potrzeby realizacji zajęć należy przewidzieć wykorzystanie zakupionych elementów pracowni ICT oraz pracowni przyrodniczych oraz dodatkowo zakup pomocy i materiałów koniecznych do realizacji zajęć, a wynikających z ich specyfiki, w tym:

- drobnych akcesoriów piśmiennych i materiałów biurowych do powielania materiałów dla uczniów
- nośników pamięci dla uczniów biorących udział w zajęciach TIK
- materiałów pomocniczych i multimedialnych koniecznych do prowadzenia zajęć językowych – zgodnie z koncepcją zajęć, w tym: nośników z nagraniami, słowników, gier dydaktycznych, itp.
- materiałów interaktywnych (np. oprogramowania tablic interaktywnych) do prowadzenia poszczególnych typów zajęć
- pomocy dydaktycznych, materiałów biurowych i zużywalnych do poszczególnych zajęć – zgodnie z koncepcją zajęć
- dodatkowych materiałów i pomocy wynikających ze specyfiki zajęć
- materiałów i pomocy w ramach mechanizmu racjonalnych usprawnień, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych biorących udział w projekcie.

Dokonano także weryfikacji skali wsparcia uczniów w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy, z wykorzystaniem informacji z poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zgodnie z analizą uczniowie uzyskują obecnie wystarczające wsparcie w tym zakresie.

W ramach projektu realizowanego w działaniu 12.2 RPO WL możliwa jest realizacja wsparcia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jedynie dla uczniów kl. 4-8.

## 4.4 Kompetencje kluczowe a stosowane metody nauczania i wychowania

Rozwijanie kompetencji kluczowych jest możliwe tylko poprzez aktywizujące nauczanie, które kształtuje człowieka w pełni korzystającego ze wszystkich swoich zasobów i zasobów innych ludzi, z którymi współpracuje. Dla uzyskania celów określonych przez kompetencje kluczowe

konieczne jest stosowanie metod aktywizujących, a także dobrze zorganizowany proces nauczania – uczenia się, w trakcie którego uczniowie będą mogli uczestniczyć w poznawaniu nowej wiedzy i umiejętnym jej wykorzystywaniu w praktyce, w oparciu o jak największy zasób ćwiczeń.<sup>6</sup>

W trakcie warsztatów diagnostycznych oraz wywiadów z Dyrekcją szkoły omówione zostały metody stosowane w nauczaniu w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy. Nauczyciele stosują różne formy i metody pracy dostosowane do możliwości uczniów (100% wskazań). Najczęściej stosowane są metody podające tj. pogadanka, opowiadanie, opis, objaśnienie lub wyjaśnienie. Rzadziej (ok. 70% nauczycieli) deklaruje częste stosowanie metod aktywizujących (problemowych), taki jak inscenizacja, gra dydaktyczna, dyskusja dydaktyczna, burza mózgów, panelowa, metaplan, prezentacje graficzne. Metody praktyczne tj. pokaz, ćwiczenia przedmiotowe, ćwiczenia laboratoryjne, wspólne czytanie fragmentów książek pojawiają się w bardzo ograniczonym zakresie, ze względu na słabą bazę pomocy dydaktycznych.

Najczęściej metodą uatrakcyjniania zajęć są metody eksponujące (pokazowe), bazujące na zastosowaniu dostępnych multimediiów (komputer, tablica interaktywna, rzutnik). Warto tu zauważyć, że stosowane metody nie były wskazywane jako narzędzie do kształtowania kompetencji kluczowych, ale jako sposób prowadzenia atrakcyjnych, interesujących każdego ucznia zajęć.

Analiza badań ilościowych, przeprowadzonych na potrzeby niniejszej diagnozy w marcu 2016 r., pozwala na określenie w jakim stopniu, według nauczycieli szkoły, kompetencje kluczowe, umiejętności uczniów a także zagadnienia wyrównywania szans edukacyjnych i edukacji włączającej są rozwijane w szkole (stan obecny) i jakie są pożądane przez nauczycieli kierunki rozwoju w tych zakresach. Badani określali stan obecny w skali od 0 (rzadko podejmowane) do 3 (jest bardzo dobrze), zaś pożądane kierunki rozwoju w skali od 0 (zdecydowanie nie) do 4 (zdecydowanie tak), przy czym wartość 2 oznacza „nie mam zdania”.

### *Kompetencje kluczowe – stan obecny i kierunki rozwoju*

Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły 19 aspektów uzyskiwania przez uczniów kompetencji kluczowych w ramach kształcenia w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy (zob. tabela).

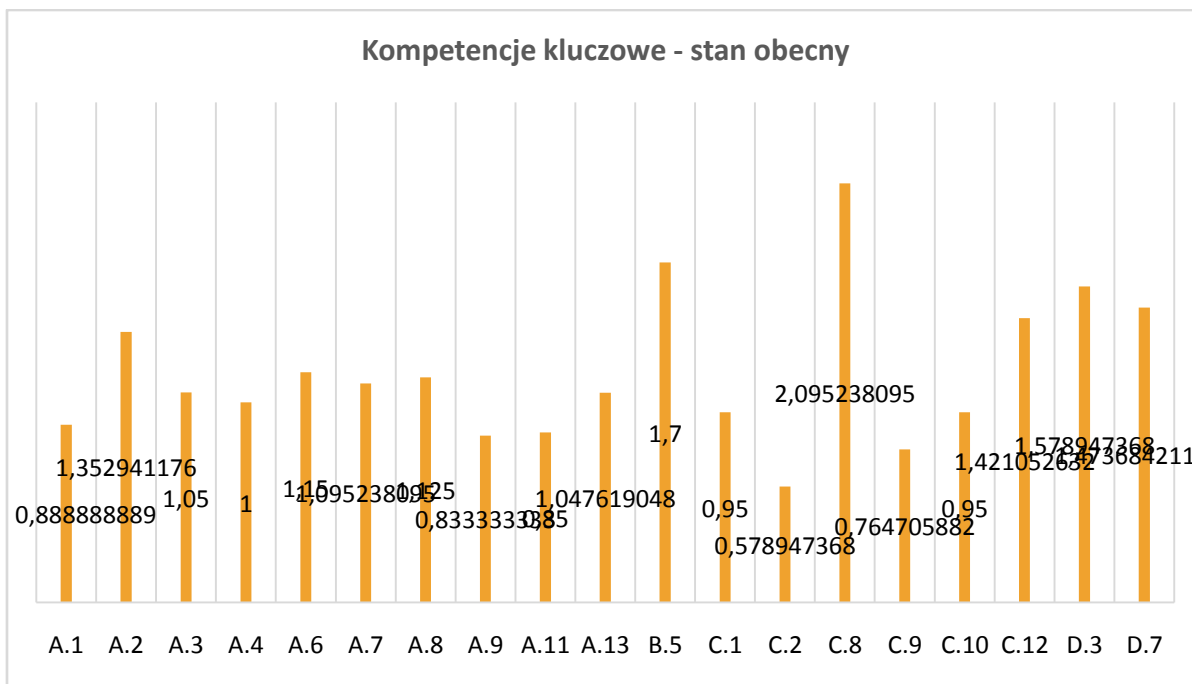
A.1	Sprawne komunikowanie się w języku obcym (wyrażanie myśli i poglądów w j. obcym, nawiązywanie kontaktów, komunikowanie się z uwzględnieniem różnic kulturowych).
A.2	Objaśnianie zjawisk świata przyrody, dzięki formułowaniu pytań i wyciąganiu wniosków opartych na dowodach.
A.3	Sprawne posługiwanie się technologiami komunikacyjnymi i informatycznymi (obsługa urządzeń i programów).
A.4	Krytyczne wyszukiwanie i wykorzystywanie informacji (np. z zasobów Internetu).
A.6	Zaangażowanie uczniów w planowanie zajęć realizowanych w szkole.
A.7	Umiejętność samodzielnego uczenia się.
A.8	Uczniowie potrafią w życiu stosować zdobytą w szkole wiedzę z zakresu nauk matematycznych i przyrodniczych.
A.9	Myślenie przyczynowo-skutkowe, wnioskowanie, uzasadnianie opinii.

<sup>6</sup> Ewa Łoś, Alina Reszka, Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Matematyka. Podręcznik metodyki operacyjnej, Lublin 2009, s.10-12.

<b>A.11</b>	Uczniowie potrafią wykorzystać myślenie naukowe w celu rozwiązywania problemów występujących w życiu codziennym.
<b>A.13</b>	Uczniowska samoocena (samodzielne identyfikowanie swoich mocnych stron i obszarów do rozwoju).
<b>B.5</b>	Oparcie relacji między nauczycielem i uczniem na wzajemnym szacunku.
<b>C.1</b>	Wykorzystanie przez nauczycieli wszystkich przedmiotów narzędzi i technologii informatyczno-komunikacyjnych.
<b>C.2</b>	Praktyczne zdobywanie i utrwalanie wiedzy poprzez eksperyment/doświadczenie.
<b>C.8</b>	Propagowanie zdrowego stylu życia.
<b>C.9</b>	Funkcjonowanie we współczesnych realiach ekonomicznych.
<b>C.10</b>	Stosowanie w nauczaniu materiałów multimedialnych, interaktywnych oraz elementów nauczania zdalnego.
<b>C.12</b>	Umożliwianie stosowania zdobytej w szkole wiedzy w praktyce.
<b>D.3</b>	Uwzględnianie opinii uczniów w projektowaniu szkolnych regulaminów i procedur
<b>D.7</b>	Organizowanie wspólnych przedsięwzięć szkoły z instytucjami i firmami lokalnymi

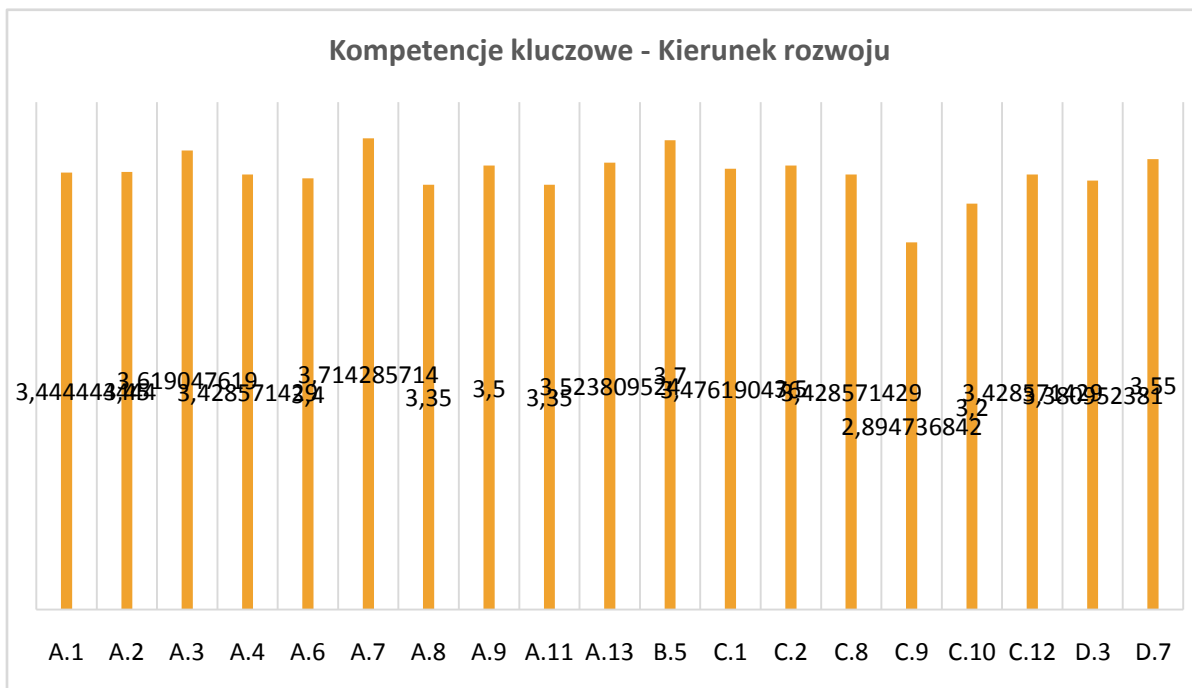
W opinii badanych nauczycieli nabywanie przez uczniów większości kompetencji kluczowych w szkole jest na poziomie niezadowalającym. Duża część badanych elementów (16 z 19) osiąga średnią wskazań poniżej poziomu „1,50”, tzn. „nie wszystko się udaje”, z tego 7 pytań otrzymało wskazania 1,00 lub poniżej tego poziomu, co oznacza, że w opinii dużej części nauczycieli kompetencje te nie są w szkole wdrażane.

Najlepiej kształtowane są umiejętności i kompetencje w obszarach propagowania zdrowego stylu życia - średnia 2,10, a także oparcie przez nauczycieli relacji z uczniem na wzajemnym szacunku (1,70) oraz uwzględnianie opinii uczniów w projektowaniu szkolnych regulaminów i procedur (1,58). Pozostałe kompetencje w opinii nauczycieli nie są w zadowalającym stopniu wdrażane w szkole. Najsłabiej wypadają kompetencje oparte na praktycznym zdobywaniu i utrwalaniu wiedzy poprzez eksperyment/doświadczenie (0,58) i przygotowujące do funkcjonowania we współczesnych realiach ekonomicznych (0,76), a także komunikowania się w języku obcym, myślenia przyczynowo-skutkowego, wnioskowania, uzasadnianie opinii, wykorzystywania myślenia naukowego w celu rozwiązywania problemów występujących w życiu codziennym oraz wykorzystywania przez nauczycieli wszystkich przedmiotów narzędzi i technologii informatyczno-komunikacyjnych.



Odpowiedzi te korelują z niską oceną przez nauczycieli sprawności praktycznego zdobywania i utrwalania wiedzy poprzez eksperyment/doświadczenie, a także stosowania w nauczaniu materiałów multimedialnych, interaktywnych oraz elementów nauczania zdalnego.

Pożądaną przez nauczycieli kierunki zmian na polu rozwijania kompetencji kluczowych nie są zbyt zróżnicowane, niemal wszystkie sytuują się na poziomie średnich wskaźników 3 lub więcej, tj. pomiędzy zdecydowanie tak (wartość 4), a raczej tak (wartość 3). Najmniejsza potrzeba rozwijania kompetencji kluczowych (2,89) dotyczy funkcjonowania we współczesnych realiach ekonomicznych.



Pozostałe kompetencje zostały wskazane przez nauczycieli jako wysoce pożądane we wdrażaniu w pracy z uczniem. Dotyczą one m.in. sprawnego komunikowania się w j. obcym oraz umiejętności objaśniania zjawisk świata przyrody, dzięki formułowaniu pytań i wyciąganiu

wniosków opartych na dowodach, kształtowania sprawności w posługiwaniu się technologiami komunikacyjnymi i informacyjnymi, umiejętności krytycznego wyszukiwania i wykorzystania informacji oraz stosowania w nauczaniu materiałów multimedialnych, interaktywnych oraz elementów nauczania zdalnego, a także wykorzystania w dydaktyce metod z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz wdrożenia uczniów do samodzielności w uczeniu się z wykorzystaniem ICT, przy postulacie wykorzystywania w nauczaniu przez nauczycieli wszystkich przedmiotów narzędzi i technologii informatyczno-komunikacyjnych, umożliwienia samodzielnego zdobywania wiedzy przez doświadczenie/eksperyment. Bardzo pożądanym kierunkiem zmian, jest doprowadzenie do samodzielności w uczeniu się, stosowania w życiu wiedzy z zakresu nauk matematycznych i przyrodniczych, wdrożenie do myślenia przyczynowo-skutkowego, wnioskowania i wyrażania opinii, a także wykorzystania myślenia naukowego do rozwiązywania problemów.

Wymienione elementy pożądanej zmiany, oznaczają, że nauczyciele są gotowi do uznania konieczności uzyskiwania przez uczniów kompetencji kluczowych. W szczególności dotyczy to wzajemnych relacji nauczyciel-uczeń, które w większym niż dotychczas stopniu powinny być oparte na wzajemnym zaufaniu, a także na ukierunkowaniu metod i tematów zajęć na powiązanie z praktyką. Obserwację powyższą należy wykorzystać do planowania wsparcia w postaci szkoleń dla nauczycieli.

Należy bowiem pamiętać, że w przypadku, gdy celem zajęć jest osiągnięcie kompetencji kluczowych, zaleca się, aby nauczyciel odchodził od swojej dotychczasowej roli nauczyciela-eksperta, w kierunku innych ról:

- **Doradcy**, który jest do dyspozycji, gdy uczniowie mają problem z rozwiązaniem trudnego zadania lub gdy czegoś nie rozumieją, a także wtedy, gdy są niepewni;
- **Animatora**, który inicjuje metody uczenia się, przedstawia cele uczenia się i przygotowuje uczniom materiały do pracy;
- **Obserwatora i słuchacza**, który obserwuje uczniów przy pracy i dzieli się z nimi swoimi spostrzeżeniami;
- **Uczestnika procesu dydaktycznego**, który jest gotowy modyfikować przygotowaną wcześniej lekcję w zależności od sytuacji w klasie.<sup>7</sup>

### *Pożądane postawy i umiejętności – stan obecny i kierunki rozwoju*

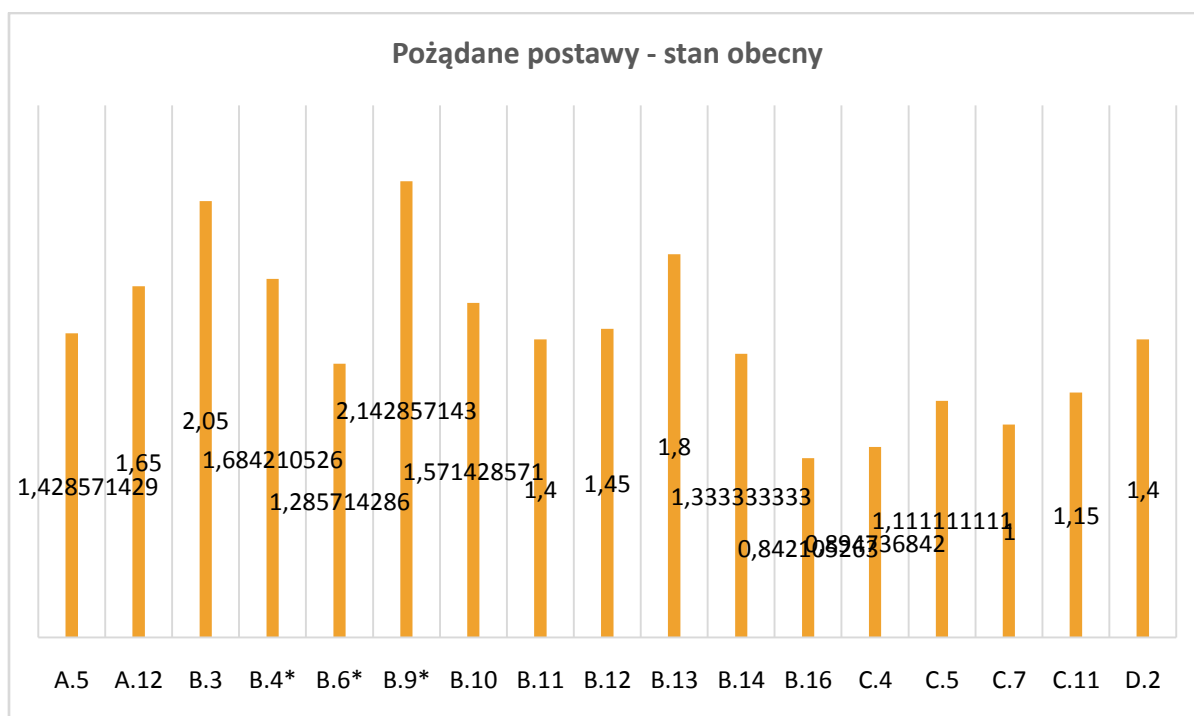
Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły 14 aspektów uzyskiwania przez uczniów postaw innowacyjności, kreatywności oraz doceniania potrzeby pracy zespołowej w ramach kształcenia w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy oraz 3 aspektów wpływających hamująco na proces formowania w/w postaw (zob. tabela, aspekty hamujące oznaczone \*).

<b>A.5</b>	Promowanie aktywności i samodzielności uczniów w trakcie lekcji i poza nimi
<b>A.12</b>	Wspólne rozwiązywanie konfliktów występujących w klasie.
<b>B.3</b>	Wspólne z uczniami ustalanie zasad obowiązujących w klasie.
<b>B.4*</b>	Przywiązywanie dużej uwagi do częstego oceniania przez nauczyciela, obliczania średniej ocen.

<sup>7</sup> Ewa Łoś, Alina Reszka, Metody nauczania stosowane w kształtowaniu kompetencji kluczowych. Matematyka. Podręcznik metodyki operacyjnej, Lublin 2009, s.10.

<b>B.6*</b>	Wymaganie od uczniów bezwzględnego podporządkowania się decyzjom nauczyciela.
<b>B.9*</b>	Natychmiastowe poprawianie błędów w wypowiedziach uczniów
<b>B.10</b>	Umożliwianie samooceny/samokontroli ucznia.
<b>B.11</b>	Rozwijanie indywidualnych zainteresowań uczniów.
<b>B.12</b>	Tworzenie możliwości i sposobności, aby uczeń przedstawiał i uzasadniał własne racje, poglądy, sposoby rozwiązywania problemów.
<b>B.13</b>	Stymulowanie pracy zespołowej uczniów.
<b>B.14</b>	Stosowanie strategii motywujących uczniów do samodzielnej nauki (zdobywania wiedzy, uczenia się).
<b>B.16</b>	Realizowanie autorskich programów nauczania.
<b>C.4</b>	Tworzenie warunków do samodzielnej organizacji procesu uczenia się (w tym nauka planowania czasu).
<b>C.5</b>	Praca metodą projektu edukacyjnego.
<b>C.7</b>	Organizacja warsztatów i zajęć praktycznych, bazujących na zainteresowaniach i samodzielnym zaangażowaniu uczniów.
<b>C.11</b>	Umożliwienie zaspokojenia wewnętrznej potrzeby ucznia do zdobywania nowej, interesującej go wiedzy i umiejętności, realizacji pasji i zainteresowań.
<b>D.2</b>	Akceptowanie uczniowskich inicjatyw i pomoc w ich realizacji

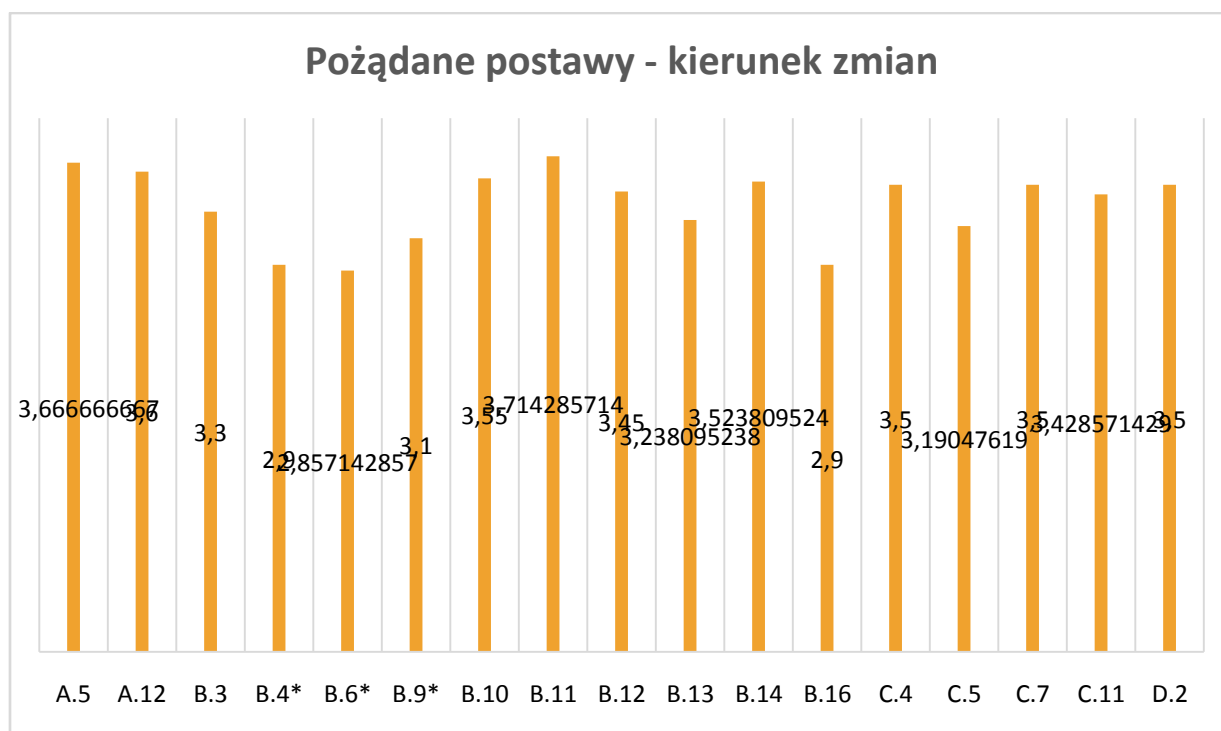
W opinii badanych nauczycieli poziom działań szkoły na rzecz rozbudzania kreatywności, innowacyjności oraz kształtowania postaw pracy zespołowej jest niezadowolający. Jedynie w jednym ze wskazywanych pozytywnych aspektów pracy szkoły średnia ocen przekroczyła poziom 2, tj. „jest wystarczająco dobrze” - wspólne z uczniami ustalanie zasad obowiązujących w klasie. Należy zauważyć, że jedne z najwyższych wskazań mają dwa czynniki hamujące pożądane postawy, tj. działania polegające na natychmiastowym poprawianiu błędów w wypowiedziach uczniów oraz przywiązywanie dużej uwagi do częstego oceniania przez nauczyciela, obliczania średniej ocen. Spośród czynników hamujących jedynie aspekt wymagania od uczniów bezwzględnego podporządkowania się decyzjom nauczyciela uzyskał niższą średnią, co można jednak interpretować, nie tyle jako brak działań nauczycieli w kierunku wymagania posłuszeństwa, ile jako symptom odczucia braku skuteczności takich działań.



Spośród pozostałych czynników wskazywanych w badaniu poziom średnich wskaźników 1,5 przekroczony został w trzech pytaniach, co oznacza przewagę ocen pozytywnych - wspólne rozwiązywanie konfliktów występujących w klasie, umożliwianie samooceny/samokontroli ucznia oraz stymulowanie pracy zespołowej uczniów. Pozostałe obszary uzyskały średnie wskaźniki pozwalające na uznanie, że w opinii nauczycieli obszary te są słabo w szkole wdrażane. W szczególności dotyczy to realizacji autorskich programów nauczania, stosowania strategii motywujących uczniów do samodzielnej nauki (zdobywania wiedzy, uczenia się), pracy metodą projektu edukacyjnego oraz organizacji warsztatów i zajęć praktycznych, bazujących na zainteresowaniach i samodzielnym zaangażowaniu uczniów.

Na niskim poziomie oceny znajdują się także aspekty dotyczące rozwijania zainteresowań, tworzenia możliwości i sposobności, aby uczeń przedstawiał i uzasadniał własne racje, poglądy, a także promowanie aktywności i samodzielności uczniów w trakcie lekcji i poza nimi, tworzenie warunków do samodzielnej organizacji przez ucznia procesu uczenia się oraz umożliwienie zaspokojenia wewnętrznej potrzeby ucznia do zdobywania nowej, interesującej go wiedzy i umiejętności, realizacji pasji i zainteresowań.

Niska ocena tych aspektów pracy szkoły w ocenie nauczycieli, wskazuje na stosowanie w nauczaniu tradycyjnych, podawczych metod pracy, co z kolei potwierdza warunkowane w dużej mierze przez niezadowalający stan infrastruktury do prowadzenia takich zajęć.



Działania, które zdaniem badanych nauczycieli, powinny być rozwijane w szkole w zakresie wspierania pożądaných postaw (średnia 3,50 i powyżej) dotyczą przede wszystkim promowania aktywności i samodzielności uczniów w trakcie lekcji i poza nimi, motywowania uczniów, umożliwiania zaspokojenia wewnętrznej potrzeby ucznia do zdobywania nowej, interesującej go wiedzy i umiejętności, realizacji pasji i zainteresowań, realizacji zajęć metoda projektu edukacyjnego oraz organizacji zajęć bazujących na metodach praktycznych.

Na podstawie tych wskazań można przyjąć, że nauczyciele dostrzegają potrzebę zmiany sposobu pracy z uczniem, w kierunku większego usamodzielnienia ucznia. Jako stosunkowo mało istotne, na tle pozostałych odpowiedzi, oceniono wskaźniki hamujące: konieczność częstego oceniania przez nauczyciela i obliczania średniej ocen oraz wymaganie od uczniów bezwzględnego podporządkowania się decyzjom nauczyciela, przy zachowaniu wysokiego zapotrzebowania na działania dotyczące zachowania nauczyciela w kierunku natychmiastowego poprawiania błędów w wypowiedziach uczniów (3,10). Może wskazywać na silne przywiązanie przynajmniej części nauczycieli do własnych funkcji kontrolnych oraz swoistego „wyręczania” ucznia przed podejmowaniem nauki bazującej na samodzielnym odkrywaniu wiedzy i weryfikowaniu jej (mechanizmy samokontroli lub weryfikacji błędów w ramach pracy zespołowej). Nacisk na utrzymanie bezpośredniej relacji nauczyciel – uczeń, z funkcją kontrolną nauczyciela widoczny jest w stosunkowo niskiej średniej wskazań dla postulatu tworzenia warunków do samodzielnej organizacji procesu uczenia się (w tym nauki planowania czasu) oraz tworzenia możliwości i sposobności, aby uczeń przedstawiał i uzasadniał własne racje, poglądy, sposoby rozwiązania problemów, co zakłada pozostawianie uczniom dużej dozy samodzielności w planowaniu i realizacji metod osiągnięcia zakładanych efektów nauczania/uczenia się.

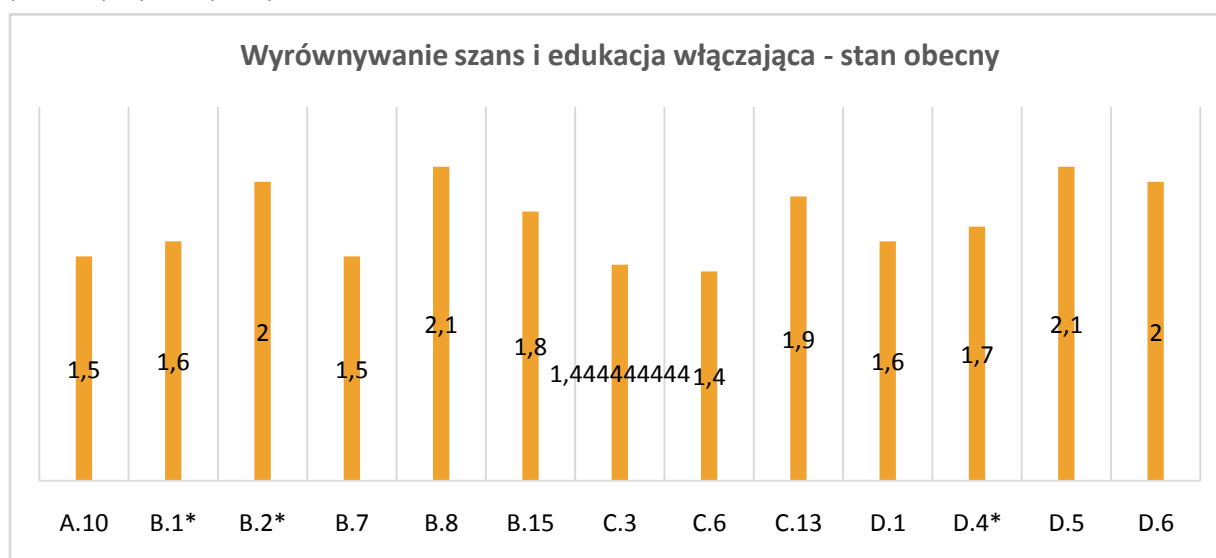


## Wyrównywanie szans edukacyjnych i edukacja włączająca – stan obecny i kierunek zmian

Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły 10 aspektów dotyczących działań podejmowanych w Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych i edukacji włączającej, a także 3 aspektów wpływających hamująco na w/w procesy (zob. tabela, aspekty hamujące oznaczone \*).

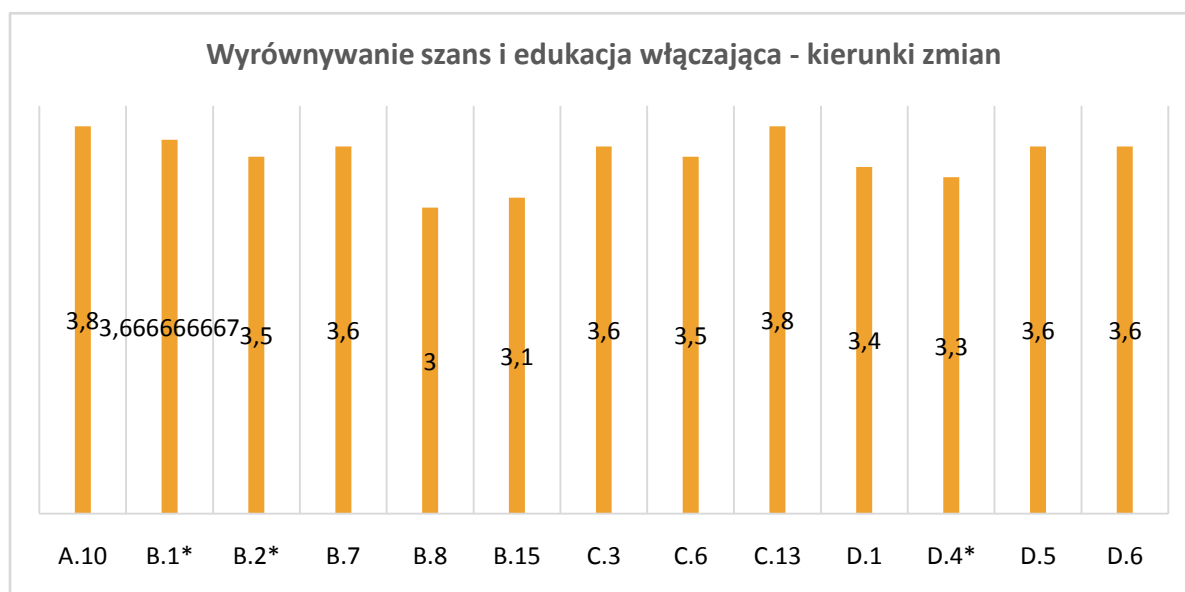
A.10	Wzajemne uczenie się uczniów we współpracy podczas lekcji.
B.1*	Dążenie do wyrównania poziomu osiągnięć w każdej klasie.
B.2*	Stymulowanie rywalizacji między uczniami.
B.7	Indywidualne negocjowanie z uczniem strategii uczenia się.
B.8	Dostosowanie wymagań do możliwości i umiejętności ucznia
B.15	Zachowanie prawa ucznia do czasu wolnego.
C.3	Realizacja form nauczania doskonalących uzdolnienia.
C.6	Wdrażanie nowatorskich metod nauczania, dostosowanych do potrzeb uczniów.
C.13	Włączanie uczniów z niepełnosprawnością w codzienne życie społeczne szkoły i środowiska
D.1	Organizowanie w szkole zajęć wyrównawczych i terapeutycznych, korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych
D.4*	Tworzenie szkolnych rankingów klas i uczniów
D.5	Traktowanie rodziców jak partnerów decydujących o codziennym życiu szkoły
D.6	Współpraca z rodzicami dotycząca edukacji ich dzieci

W odniesieniu do diagnozy stanu obecnego, średnia opinii badanych nauczycieli wskazuje, że ich zdaniem większość obszarów w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych i edukacji włączającej jest realizowana na poziomie zadowalającym – tylko cztery z ocen, w obszarach wzajemnego uczenia się uczniów we współpracy podczas lekcji, indywidualnego negocjowania z uczniem strategii uczenia się, realizacji form nauczania doskonalących uzdolnienia oraz wdrażania nowatorskich metod nauczania, dostosowanych do potrzeb uczniów sytuuje się poniżej średnie 1,50. Te ostatnie obszary wiążą się ściśle ze stanem szkolnej infrastruktury i pomocy dydaktycznych.



Czynniki hamujące procesy wyrównywania szans edukacyjnych i edukacji włączającej – dążenie do wyrównywania poziomów w każdej z klas, tworzenia rankingów klas i uczniów oraz stymulowanie uczniów do rywalizacji są wskazywane przez nauczycieli jako silnie realizowane, poziom oceny ich wdrażania jest na tle innych obszarów stosunkowo wysoki, co wskazuje, iż są one uznawane przez nauczycieli za dość istotne w procesach obecnych w szkole.

Badanie dotyczące w/w sfery w aspekcie pożądanym przez nauczycieli zmian pokazuje, że największą wagę (wskazania powyżej 3,50) należy przywiązać do promowania wzajemnego uczenia się uczniów we współpracy podczas lekcji, indywidualizacji strategii uczenia się, realizacji form nauczania doskonalących uzdolnienia oraz wdrażania nowatorskich metod nauczania, dostosowanych do potrzeb uczniów, włączania uczniów z niepełnosprawnością w codzienne życie społeczne szkoły i środowiska, a także współpracy z rodzicami w zakresie dotyczącym edukacji dzieci.



W odniesieniu do czynników hamujących w ocenie potrzeby rozwijania działań szkoły, uzyskały one stosunkowo wysokie średnie wskazań, jako wartość rozwijania (3,30-3,67). Wyniki te pokazują, że nauczyciele oczekują zamiany w priorytetach pracy szkoły, w tym w zakresie metod nauczania/uczenia się oraz pełniejszego włączenia uczniów i rodziców w planowanie i realizację procesów edukacyjnych, przy barierze mentalnej dotyczącej tradycyjnego, porównawczego systemu oceniania.

#### *Doradztwo edukacyjno-zawodowe – stan obecny i potrzeba rozwoju*

W Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy nie są prowadzone zajęcia w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Konieczność ich wdrożenia wynika ze zmian wynikających z reformy oświaty.

## 5. Podsumowanie i rekomendacje

W Szkole Podstawowej w Kąkolewnicy należy:

- 1) w zakresie zaspokojenia potrzeb uczniów - wdrożyć dodatkowe w stosunku do dotychczas prowadzonych zajęć zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia,

przyczyniające się do rozwijania kompetencji kluczowych, w szczególności w zakresie technologii TIK, matematyki, kompetencji naukowo-technicznych (przyrodniczych), kreatywnych, kształtujących inicjatywność oraz przyczyniających się do uzyskania kompetencji komunikacyjnych w j. obcym, pracy zespołowej oraz komunikacji cyfrowej. Ten typ zajęć powinien objąć nawet około 10-11 godzin tygodniowo dla wszystkich zainteresowanych uczniów kl. 1-8 i objąć szerszy niż dotychczas realizowany w szkole zakres zajęć, w tym przede wszystkim zajęcia skierowane do uczniów kl. 1-3 (teraz brak takich zajęć), a także w szerszym zakresie z języków obcych, przedmiotów przyrodniczych, matematycznych i wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Należy także zwiększyć liczbę zajęć o charakterze zajęć dydaktyczno-wyrównawczych w zakresie języka obcego dla uczniów I etapu edukacyjnego (minimum 1 godzina). Zajęcia powinny bazować na metodach aktywizujących, w tym doświadczalnych i eksperymentalnych (polisensorycznych), dostosowanych do możliwości i potrzeb uczniów. Wdrożenie powinno objąć co najmniej dwa lata szkolne, ze względu na konieczność ewaluacji stosowanych metod i programów po pierwszym roku i ich udoskonalenia. W planowaniu zajęć należy uwzględnić fakt, że 38% uczniów dojeżdża do szkoły (konieczność zapewnienia dowozu uczniów) oraz że ponad 50-60% uczniów osiąga średnie ocen powyżej 4 z co najmniej trzech przedmiotów (z wyłączeniem zajęć sportowych i katechezy).

- 2) w zakresie zaspokojenia potrzeb nauczycieli – doskonalenie kompetencji zawodowych powinno dotyczyć przełamania barier mentalnych i problemów metodycznych w zakresie prowadzenia i planowania zajęć przyczyniających się do rozwijania kompetencji kluczowych wśród uczniów oraz korzystania z narzędzi TIK w nauczaniu. Wsparcie w postaci doskonalenia powinno dotyczyć minimum 60% nauczycieli (16 osób) w zakresie wykorzystania narzędzi TIK w nauczaniu. Wszyscy nauczyciele prowadzący zajęcia dodatkowe przy pomocy metod aktywizujących, powinni uzyskać wsparcie w formach doskonalenia (kursy, szkolenia) w zakresie prowadzenia i planowania zajęć przyczyniających się do rozwijania kompetencji kluczowych wśród uczniów, w celu uzyskania lub aktualizacji kompetencji metodycznych. Pożądane jest także podniesienie kompetencji co najmniej 4 nauczycieli w zakresie zajęć programowania i robotyki. Preferowaną formą szkoleniową są szkolenia warsztatowe, nastawione na praktykę pracy z uczniem (metodyka pracy) z zapewnieniem możliwości dostępu do ekspertów po zakończeniu szkolenia, np. dzięki możliwości zadawania indywidualnych pytań i konsultowania problemów dotyczących danego przedmiotu lub nauczyciela w trakcie konsultacji indywidualnych również po szkoleniu.
- 3) w zakresie indywidualnej pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wsparcia ucznia młodszego, a także organizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz przełamania barier i ograniczeń wynikających z niepełnosprawności lub z zaburzeń rozwoju – ta sfera działań szkoły oceniana jest dobrze, działania uznawane są za wystarczające, jednak w opinii nauczycieli wymagają ciągłego doskonalenia. Przy planowaniu wsparcia należy zwrócić uwagę na przełamanie barier mentalnościowych chęci wyrównywania poziomów wiedzy, a także na większą promocję wzajemnego wspierania się uczniów w procesie uczenia (praca zespołowa, grupowa), co pozwoli na rzeczywiste, a nie tylko deklaratywne włączanie ucznia o specjalnych potrzebach, w tym niepełnosprawnego, w społeczność uczniowską. Konieczne jest usunięcie barier w infrastrukturze szkoły, w szczególności

w zakresie niskiego stopnia dostępu do sal zajęciowych i zajęć szkolnych dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

- 4) w zakresie potrzeb szkoły dotyczących infrastruktury i wyposażenia w pomoce dydaktyczne. Konieczne jest unowocześnienie infrastruktury sieciowej oraz zapewnienie możliwości sprzętowych prowadzenia zajęć z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych na każdym przedmiocie (zakup mobilnej pracowni komputerowej o liczbie stanowisk umożliwiającej indywidualną pracę każdego ucznia w klasie, z sieciowym urządzeniem wielofunkcyjnym, oraz doposażenie sal zajęciowych w minimum 4 zestawy tablic interaktywnych (lub urządzeń równoważnych), a także zakupienie pomocy ICT, w tym w mierników cyfrowych, tj. urządzeń do cyfrowego pomiaru podstawowych wartości przyrodniczych i fizycznych, i drukarki 3-D). Dla usprawnienia pomiaru efektów edukacyjnych, należy zakupić system do zbierania i analizowania odpowiedzi. Na potrzeby zajęć z zakresu przedmiotów przyrodniczych konieczne jest uzupełnienie wyposażenia pracowni do standardu umożliwiające wdrożenie metod opartych na eksperymencie i doświadczeniu. Konieczny jest zakup pomocy i wyposażenia na utworzenie pracowni przedmiotów przyrodniczych (biologia, geografia, chemia i fizyka) – szkoła nie posiada zasobów pozwalających na utworzenie w/w pracowni w standardzie pozwalającym na realizację zajęć metodami opartymi na doświadczeniu i eksperymencie. Konieczny jest zakup pomocy do realizacji zajęć nauki programowania i robotyki (zgodnie z nową podstawą programową). Konieczne są zmiany w infrastrukturze poprawiające dostęp dla osób niepełnosprawnych (usunięcie bądź zniwelowanie barier architektonicznych).

## 6. Załączniki

---

## Załącznik 1. Wzór kwestionariusza

### Kwestionariusz samooceny dla nauczycieli (rad pedagogicznych)

Nazwa placówki edukacyjnej: .....

Data: .....

Poniżej podane są wybrane obszary pracy szkoły, które mogą uzyskać wsparcie z zewnątrz w celu ich doskonalenia i rozwijania. Proszę ocenić, jak w szkole realizowane są działania podejmowane we wskazanych obszarach oraz wyrazić opinię na temat potrzeby wprowadzania w nich zmian. Odpowiedzi proszę udzielić, zaznaczając stosowne pola w wybranych kolumnach po prawej stronie tabeli.		Jak oceniasz realizację poniższych działań w Twojej szkole?				Czy uważasz, że warto rozwijać lub doskonalić te działania?					
		Jest bardzo dobrze	Jest wystarczająco dobrze	Nie wszystko się udaje	Rzadko podejmujemy takie działania	Zdecydowanie TAK	Raczej TAK	Nie mam zdania	Raczej NIE	Zdecydowanie NIE	
<b>A.</b>	<b>Kompetencje, umiejętności i postawy uczniów</b>										
1.	Sprawne komunikowanie się w języku obcym (wyrażanie myśli i poglądów w j. obcym, nawiązywanie kontaktów, komunikowanie się z uwzględnieniem różnic kulturowych).										
2.	Objaśnianie zjawisk świata przyrody, dzięki formułowaniu pytań i wyciąganiu wniosków opartych na dowodach.										
3.	Sprawne posługiwanie się technologiami komunikacyjnymi i informatycznymi (obsługa urządzeń i programów).										
4.	Krytyczne wyszukiwanie i wykorzystywanie informacji (np. z zasobów Internetu).										
5.	Promowanie aktywności i samodzielności uczniów w trakcie lekcji i poza nimi										
6.	Zaangażowanie uczniów w planowanie zajęć realizowanych w szkole.										
7.	Umiejętność samodzielnego uczenia się.										
8.	Uczniowie potrafią w życiu stosować zdobytą w szkole wiedzę z zakresu nauk matematycznych i przyrodniczych.										
9.	Myślenie przyczynowo-skutkowe, wnioskowanie, uzasadnianie opinii.										
10.	Wzajemne uczenie się uczniów we współpracy podczas lekcji.										
11.	Uczniowie potrafią wykorzystać myślenie naukowe w celu rozwiązywania problemów występujących w życiu codziennym.										
12.	Wspólne rozwiązywanie konfliktów występujących w klasie.										
13.	Uczniowska samoocena (samodzielne identyfikowanie swoich mocnych stron i obszarów do rozwoju).										
<b>B.</b>	<b>Uwzględnianie przez nauczycieli w pracy dydaktycznej i wychowawczej następujących aspektów:</b>										
1.	Dążenie do wyrównania poziomu osiągnięć w każdej klasie.										
2.	Stymulowanie rywalizacji między uczniami.										
3.	Wspólne z uczniami ustalanie zasad obowiązujących w klasie.										
4.	Przywiązywanie dużej uwagi do częstego oceniania przez nauczyciela, obliczania średniej ocen.										

Poniżej podane są wybrane obszary pracy szkoły, które mogą uzyskać wsparcie z zewnątrz w celu ich doskonalenia i rozwijania. Proszę ocenić, jak w szkole realizowane są działania podejmowane we wskazanych obszarach oraz wyrazić opinię na temat potrzeby wprowadzania w nich zmian. Odpowiedzi proszę udzielić, zaznaczając stosowne pola w wybranych kolumnach po prawej stronie tabeli.		Jak oceniasz realizację poniższych działań w Twojej szkole?				Czy uważasz, że warto rozwijać lub doskonalić te działania?				
		Jest bardzo dobrze	Jest wystarczająco dobrze	Nie wszystko się udaje	Rzadko podejmujemy takie działania	Zdecydowanie TAK	Raczej TAK	Nie mam zdania	Raczej NIE	Zdecydowanie NIE
5.	Oparcie relacji między nauczycielem i uczniem na wzajemnym szacunku.									
6.	Wymaganie od uczniów bezwzględnego podporządkowania się decyzjom nauczyciela.									
7.	Indywidualne negocjowanie z uczniem strategii uczenia się.									
8.	Dostosowanie wymagań do możliwości i umiejętności ucznia									
9.	Natychmiastowe poprawianie błędów w wypowiedziach uczniów									
10.	Umożliwianie samooceny/samokontroli ucznia.									
11.	Rozwijanie indywidualnych zainteresowań uczniów.									
12.	Tworzenie możliwości i sposobności, aby uczeń przedstawiał i uzasadniał własne racje, poglądy, sposoby rozwiązania problemów.									
13.	Stymulowanie pracy zespołowej uczniów.									
14.	Stosowanie strategii motywujących uczniów do samodzielnej nauki (zdobywania wiedzy, uczenia się).									
15.	Zachowanie prawa ucznia do czasu wolnego.									
16.	Realizowanie autorskich programów nauczania.									
<b>C.</b>	<b>Tworzenie warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy.</b>									
1.	Wykorzystanie przez nauczycieli wszystkich przedmiotów narzędzi i technologii informatyczno-komunikacyjnych.									
2.	Praktyczne zdobywanie i utrwalanie wiedzy poprzez eksperyment/doświadczenie.									
3.	Realizacja form nauczania doskonalących uzdolnienia.									
4.	Tworzenie warunków do samodzielnej organizacji procesu uczenia się (w tym nauka planowania czasu).									
5.	Praca metodą projektu edukacyjnego.									
6.	Wdrażanie nowatorskich metod nauczania, dostosowanych do potrzeb uczniów.									
7.	Organizacja warsztatów i zajęć praktycznych, bazujących na zainteresowaniach i samodzielnym zaangażowaniu uczniów.									
8.	Propagowanie zdrowego stylu życia.									
9.	Funkcjonowanie we współczesnych realiach ekonomicznych.									
10.	Stosowanie w nauczaniu materiałów multimedialnych, interaktywnych oraz elementów nauczania zdalnego.									
11.	Umożliwienie zaspokojenia wewnętrznej potrzeby ucznia do zdobywania nowej, interesującej go wiedzy i umiejętności, realizacji pasji i zainteresowań.									
12.	Umożliwianie stosowania zdobytej w szkole wiedzy w praktyce.									

Poniżej podane są wybrane obszary pracy szkoły, które mogą uzyskać wsparcie z zewnątrz w celu ich doskonalenia i rozwijania. Proszę ocenić, jak w szkole realizowane są działania podejmowane we wskazanych obszarach oraz wyrazić opinię na temat potrzeby wprowadzania w nich zmian. Odpowiedzi proszę udzielić, zaznaczając stosowne pola w wybranych kolumnach po prawej stronie tabeli.		Jak oceniasz realizację poniższych działań w Twojej szkole?				Czy uważasz, że warto rozwijać lub doskonalić te działania?				
		Jest bardzo dobrze	Jest wystarczająco dobrze	Nie wszystko się udaje	Rzadko podejmujemy takie działania	Zdecydowanie TAK	Raczej TAK	Nie mam zdania	Raczej NIE	Zdecydowanie NIE
13.	Włączanie uczniów z niepełnosprawnością w codzienne życie społeczne szkoły i środowiska									
<b>D. Budowanie środowiska edukacyjnego poprzez:</b>										
1.	Organizowanie w szkole zajęć wyrównawczych i terapeutycznych, korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych									
2.	Akceptowanie uczniowskich inicjatyw i pomoc w ich realizacji									
3.	Uwzględnianie opinii uczniów w projektowaniu szkolnych regulaminów i procedur									
4.	Tworzenie szkolnych rankingów klas i uczniów									
5.	Traktowanie rodziców jak partnerów decydujących o codziennym życiu szkoły									
6.	Współpracę z rodzicami dotyczącą edukacji ich dzieci									
7.	Organizowanie wspólnych przedsięwzięć szkoły z instytucjami i firmami lokalnymi									
8.	Prowadzenie dla uczniów doradztwa edukacyjno-zawodowego									
<b>E. Wspieranie profesjonalizmu nauczycieli poprzez:</b>										
1.	Organizowanie w szkole szkoleń, kursów i warsztatów dla nauczycieli									
2.	Współpracę z uczelniami, placówkami doskonalenia nauczycieli i innymi instytucjami (stosownie do potrzeb nauczycieli danej szkoły)									
3.	Wymianę doświadczeń w obrębie grona pedagogicznego danej szkoły									
4.	Wymianę doświadczeń między szkołami									
5.	Możliwość indywidualnego korzystania w rozwiązywaniu bieżących problemów dydaktycznych i wychowawczych ze wsparcia kompetentnych osób z danej dziedziny									
6.	Dostępność w szkole najnowszej literatury i czasopism dla nauczycieli									
7.	Zapewnienie dostępności do baz danych oraz materiałów dydaktycznych w Internecie.									